

Mogelijkheden tot inzage van dossiers bij het Nationaal Archief

(Vervolg van pagina 27)

Naam, volledige voornamen, geboortejaar en plaats van degene waarnaar onderzoek wordt gedaan.

Bewijs van overlijden (mag een kopie van een rouwkaart zijn, ofwel een uittreksel uit het overlijdensregister dat aan te vragen is bij de afdeling Burgerzaken van de gemeente waar de persoon is overleden). Een bewijs van overlijden is niet noodzakelijk als de persoon vòòr 1902 is geboren.

Indien de betrokken persoon niet is overleden dan is een vereiste: een door hem of haar getekende verklaring waarin hij/zij toestemming geeft voor inzage door een met name genoemde persoon; deze verklaring dient vergezeld te gaan van een kopie van een geldig legitimatiebewijs van degene die toestemming geeft.

- De relatie tot de persoon.
- Korte motivering van de wens tot inzage
- zoveel mogelijk gegevens over de betrokkene te vermelden: d.w.z. naam, evt. meisjesnaam, geboortedatum en geboorteplaats, eventueel de organisatie waarvan hij/zij tijdens de bezetting lid was, etc.

Het Ministerie gaat dan kijken of er inderdaad over diegene een dossier is. Als dit niet zo is dan wordt u dat gemeld; als het wel zo is stuurt men u een briefje met het inzagerecht. Daarop staat het telefoonnummer waar u naar toe moet bellen om een afspraak te maken.

Meestal duurt dit zo'n twee tot drie weken.

U kan niets van de inhoud van het dossier meenemen. U kan er ook niets van kopiëren. Wat u wel mag is gegevens overschrijven. Een en ander is bedoeld om niet alleen de privacy van de betrokkene maar ook van directe verwanten te beschermen.

SWH

OPROEP

E-MAILADRESSEN!

Wilt u alstublieft uw e-mailadres aan ons doorgeven als u het Bulletin per mail kan en wil ontvangen. Het scheelt in onze kosten!!

HET BULLETIN

is een uitgave van de Stichting Werkgroep Herkenning.

Het doel van de werkgroep is:

- het bevorderen van hulpverlening aan hen die in persoonlijk en/of maatschappelijke leven moeilijkheden ondervinden, doordat een of beide ouder(s) of grootouder(s) aan de kant van de bezetter stond(en), dan wel de bezetter waren.

- bekendheid geven aan de problematiek van deze groepering.

De werkgroep is niet verbonden aan enige politieke partij, levensbeschouwelijke stroming of kerkelijk genootschap. De werkgroep distancieert zich nadrukkelijk van elke vorm van sympathie voor (neo-) fascisme en (neo-)nazisme.

Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het volgende nummer komt uit in de vierde week van september. Kopij voor dit nummer moet uiterlijk 1 september 2005 in het bezit zijn van de redactie.

We stellen het op prijs als u de kopij verstuurt via de e-mail.

U kunt uw kopij ook toesturen per diskette en natuurlijk gewoon op papier.

Redactieadres **Het Bulletin**:

Van Beekstraat 132
1121NT Landsmeer
Tel: 020-4822480
E-mail: info@werkgroepherkenning.nl

Redactie

Paul Mantel (eindredactie)
Cuny Holthuis
Monika Benndorf

Niets uit dit nummer mag worden overgenomen anders dan na toestemming van de redactie.

STICHTING
werkgroep
HERKENNING

Het Bulletin
Jaargang 20, Nummer 2, Juni 2005

BULLETIN

STICHTING
werkgroep
HERKENNING

VAN DE STICHTING WERKGROEP HERKENNING

20e Jaargang No. 2 Juni 2005

Vooraf van de voorzitter

De doorstart van de Stichting Werkgroep Herkenning, hierna Herkenning te noemen, is tot nu toe goed maar niet zonder moeite verlopen. Het aantal donateurs is ongeveer gelijk gebleven. Ongeveer evenveel aanmeldingen als afmeldingen. De donaties lijken wat achter te blijven bij de jaren 2002 en 2003, het jaar is echter nog niet voorbij.

Nadat in 2004 geen Bulletin is verschenen, is dit in 2005 al de 2e editie. Als voorzitter en lid van het bestuur van Herkenning ben ik hierover verheugd en ook wel een beetje trots. Verheugd omdat één van de, bijna verloren gegane, tradities weer spring levend is, vooral dank zij de inspanningen van Paul Mantel. De Nieuwsbrief van het voorbije jaar bood inzicht in activiteiten van en voor lotgenoten, het ontbreken van de levensverhalen werd echter als een gemis ervaren.

In dit hiaat is nu weer voorzien en lotgenoten kunnen hun levensverhaal weer gepubliceerd krijgen in het Bulletin en deelgenoot worden van de levensverhalen van anderen.

Het huidige bestuur streeft naar openheid naar - en aandacht voor de vrijwilligers, de donateurs en de lotgenoten. Zij wil dit bereiken door meer inzicht te geven in het reilen en zeilen van Herkenning. Door Dirk Bruggeman als volgt verwoord, in zijn "persoonlijke impressie" over de vrijwilligersdag van 2 april 2005:

"Wij willen een open bestuur zijn, niet alleen naar de medewerkers toe, maar naar alle lotgenoten. Ook op financieel gebied. Ter wille van een grotere betrokkenheid, want het leek allemaal wat verزند te zijn."

Herkenning blijft haar doelstellingen trouw. Het bestuur zal in haar beleid wel rekening dienen te houden met de wetenschap dat mensen en middelen veranderen. Daar zijn we hard mee bezig. Momenteel wordt er hard gewerkt aan een nieuwe website, krijgt de huisstijl steeds meer vorm, vindt er overleg plaats voor uitgebreidere samenwerking met Cogis (Icodo), Niod en het ministerie van VWS. In de Bulletins wordt u hierover verder geïnformeerd.

Indien er bij u vragen leven betreffende Herkenning, stel die gerust. U kunt dat doen via de adressen die voor in het Bulletin staan vermeld.

Met een hartelijke groet van de voorzitter, **Jan Boezer**.

GEEN ACCEPTGIRO'S meer voor de bijdrage voor 2005

In het verleden heeft u altijd bij het tweede Bulletin in het jaar een acceptgiro ontvangen om uw bijdrage over te maken. Omdat de adresgegevens op de oude acceptgiro's niet meer kloppen en ook omdat steeds meer mensen gebruik maken van girotel of een dergelijk programma, hebben wij besloten om geen acceptgiro's meer aan te laten maken en bij dit Bulletin te voegen.

Wij willen u er op attent maken dat wij gemeend hebben een kleine verhoging voor de jaarlijkse bijdrage te moeten doorvoeren.

Wij zouden het op prijs stellen als u minimaal € 20,- zou willen bijdragen.

Mocht uw financiële situatie dit bedrag echter niet toelaten is uiteraard ook een lager bedrag van harte welkom. Wij willen u verzoeken om uw bijdrage voor dit jaar te willen storten op ons rekeningnummer 5285797, ten name van St. Werkgroep Herkenning, Nieuwsteeg 12, 4196 AM Tricht, onder duidelijke vermelding van uw naam en adres.

Mocht u in september onverhoopt nog vergeten zijn uw bijdrage over te maken, zullen wij zo vrij zijn een herinnering te sturen.

Namens het Bestuur, **Ton Scheffel**, penningmeester.

Secretariaat:

Archipel 45-67
8224 HW Lelystad
0320-412116
e-mail: info@werkgroepherkenning
www.werkgroepherkenning.nl

Het secretariaat is bereikbaar van
dinsdag tmt vrijdag van 9 tot 5

Postbanknummer: 5285797

Landelijke Hulptelefoon

030 - 6701979

Bestuur

Jan Boezer (voorzitter)
Ton Scheffel (penningmeester)
Pragit Koot-Brouwers (penningmeester)
Tanja van Koppenhagen-Wolterbeek
Paul Mantel

Regio-coördinatoren

Friesland Roelie Ansingh 0512 - 303174
Groningen Jurrien Oortwijn 050 - 3110955
Drenthe Pieter Kempers 0593 - 562120
Salland & Twente

Arjen/Mieke de Groot 053-4344801

Utrecht

Jacqueline Bonekamp 0343 - 520371

Flevoland

Pragit Koot-Brouwers 0320 - 412116

N-Holland

Lucia Pultrum 023 - 5450373

Z-Holland Gerard Loef (na 18 uur)

070 - 3540604

Brabant Hans van Hoof

0413-475838

Limburg Margreet Vorstenbosch

046 - 4373822

Coördinatoren (Landelijk)

Ouderen Dirk Bruggeman 070 - 3636932

3e Generatie Rian van Ineveld 0251-318692

Partners Joke Snijders 033 - 4617673

Contactgroep Kinderen van Duitse Militairen

Ab van Aldijk 023 - 5240898

06 - 53382670

Redactie Bulletin

Paul Mantel 020-4822480 paulmantel@hetnet.nl

Cuny Holthuis c.holthuis@xs4all.nl

Monika Benndorf m.benndorf@freeler.nl

Webmaster:

Ruud Schouten ruudschouten@hocusnet.com

Vooraf van de voorzitter 1
Informatie over de werkgroep / inhoudsopgave 2
Donateur worden 2
Mededelingen en oproepen 3
Begroting 2005 4
Mijn verhaal Jerry Meents 5
Mijn verhaal Mw. G. Oedekerck 6-9
Mijn verhaal Jan & Jan 10-11
Mijn verhaal Monika Benndorf 12
Mijn verhaal Willy Munneke 13-14
Informatief Boektitels etc..... 15-16
Internationaal Frankfurt..... 17
Internationaal Reading 18-19
Internationaal Bulletin 20
Brieven en ingezonden mededelingen.. 21-23
Boeken: 'Het land van mijn vader' van Wibke Bruhns, door Cuny Holthuis 24
Jeugdboeken: 'Schimmen uit het verleden' van Theo van Engelen, door Monika Benndorf 25-26
Inzage dossiers Nationaal Archief 27-28
Colofon 28

DONATEUR WORDEN VAN HERKENNING

U kunt donateur worden van de Stichting Werkgroep Herkenning. U ontvangt dan ons informatiebulletin dat eens per kwartaal verschijnt. Ook kunt u deelnemen aan de activiteiten die onze stichting organiseert. De stichting vraagt van de donateurs een jaarlijkse bijdrage van **€20,00**.

Een hogere bijdrage is uiteraard welkom. De hoogte van de standaardbijdrage mag echter geen belemmering zijn om u te laten inschrijven. Kunt u dat bedrag niet missen dan is een lagere bijdrage eveneens welkom.

Wij willen u verzoeken om uw bijdrage te storten op ons rekeningnummer 5285797, ten name van de penningmeester St. Werkgroep Herkenning, Nieuwsteeg 12, 4196 AM Tricht, onder duidelijke vermelding van uw naam en adres.

Mocht u vragen hebben omtrent deze procedure of, voor het gemak, een acceptgirokaart toegezonden willen krijgen, schrijf of bel dan naar:

Secretariaat Stichting Werkgroep Herkenning
Archipel 45-67 8224 HW Lelystad
e-mail: secretariaat@herkenning.nl

www.werkgroepherkenning.nl

Het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, zoals de verzameling van justitiële dossiers van de van collaboratie met de Duitse bezetterverdachte Nederlanders genoemd wordt, is in meerdere opzichten bijzonder gebleven.

Al in de jaren'80, ruim voor het moment van de overdracht van de dossiers van Justitie naar het Nationaal Archief, werd duidelijk dat de belangen van de betrokkenen (zij zelf en hun familieleden) te groot waren om openbaarheid mogelijk te maken. Dat is immers meestal mogelijk met meer dan 50 jaar oude archieven.

Bij het Nationaal Archief gelden nog steeds dezelfde beperkingen voor de inzage van de dossiers zoals die altijd al van toepassing waren onder het beheer van het ministerie van Justitie. Daarbij wordt het algemeen belang van openbaarheid van de overheidsarchieven (ten behoeve van de (recht en bewijs zoekende burgers) en het bijzondere belang van betrokkenen en familie van betrokkenen tegen elkaar afgewogen, waarbij men erop toeziet dat er geen onevenredige schade aan de privacy van de betrokkenen berokkend kan worden. In de praktijk houdt dit in dat derden (niet direct betrokkenen) alleen inzage onder strikte voorwaarden kunnen krijgen. Dit zijn meestal wetenschappers en soms journalisten die het doel van hun onderzoek duidelijk op papier zetten en dit tezamen met de belofte de privacy van de belanghebbenden niet onevenredig in gevaar te brengen, ondertekenen.

Adres:

Nationaal Archief
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag

Openingstijden: dinsdag van 9.00 tot 21.00 uur

..... woensdag tmt vrijdag 9.00 tot 17.00 uur

..... zaterdag 9.00 tot 13.00 uur

Familieleden van betrokkenen hebben recht op inzage als:

..... de desbetreffende is overleden
de desbetreffende toestemming geeft tot inzage.
en er is de (uitzonderlijke)mogelijkheid dat informatie uit het dossier gegeven wordt door een ambtenaar van het Rijksarchief op grond van een verklaring van een psychiater of psychotherapeut waarin duidelijk gemaakt wordt dat het voor het geestelijk welzijn van de aanvrager onontbeerlijk is dat deze informatie gegeven wordt. Men kan dan dus niet zelf het dossier inzien maar krijgt antwoord op de vragen die men heeft.

Voor informatie kan men bellen met het Nationaal Archief (voorheen Rijksarchief):

Telefoon: 070 3315444
Fax: 070 3315499
e-mail: ..... info@nationaalarchief.nl
website: ..... www.nationaalarchief.nl

Het verzoek tot inzage van een dossier kan alleen schriftelijk. Dit moet toegestuurd worden aan:

.....
Het Nationaal Archief
Secretariaat afd. Publiek
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag

.....
In dit verzoek dient voor te komen, respectievelijk bijgesloten te zijn:

Jeugdboeken

(Vervolg van pagina 25)

de doorstane ellende van de onnoembaar anonieme vervolgd-den, pas echt invoelbaar.

Naast de oorlog als een periode in onze geschiedenis zijn er de gevolgen van die geschiedenis.

Schimmen uit het verleden maakt die gevolgen zichtbaar, laat ook zien dat er geen werkelijke overwinnaars geweest zijn.

De idee dat het simpel een kwestie van de goeden tegen de kwaden is geweest, wordt door de oud-verzetsman Jan Wouters de wereld uit geholpen. Het was allemaal veel ingewikkelder.

Het geluid dat dit boek laat horen is daarmee nieuw, kan misschien ook nu pas, 50 jaar na de bevrijding, worden uitgesproken. Niet alle Duitsers waren slecht, lang niet alle Nederlanders waren goed.

Het verraad van de onderduikers kwam uit eigen, uit Nederlandse kring. Vele onderduikers zijn verraden, daarom moesten vele vervolgd-den vaak, veel te vaak, hals over kop hun adres verlaten.

Daarom waren zij nooit veilig.

PUBERTEIT: Sander is twaalf jaar als hij naar Belst verhuist, zijn zusje negen. Sander wordt in korte tijd 5 jaar ouder, zoals hij het zelf omschrijft. Hij duikt diep de geschiedenis in die zijn nieuwe huis lijkt te verbergen. Zijn jonge wereld schudt op zijn grondvesten. Het zusje doet even mee, wordt weliswaar door Sander misleidt wat de brieven betreft, maar richt zich ook los daarvan steeds weer snel op haar eigen interesse. Zij behoudt een speelse spontaniteit die Sander haar wel benijdt, hij voelt nu het verschil.

VERANTWOORDELIJKHEID: Wordt een mens niet in een oorlog het duidelijkst geconfronteerd met de vraag waar onze verantwoordelijkheid ligt? De uitersten van de schaal waarop een gemeenschap zich beweegt, worden gevormd door enerzijds actief meedoen met de bezetter, anderzijds actief verzet tegen de bezetter. De vraag is of je kunt spreken van een neutraal midden. Beetje meedoen, beetje verzet. Neutraal zijn?

De bevolking van Belst toonde de aversie tegen de bezetter door de Duitse dorpsgenoten het leven zuur te maken. En leefde het leven van alledag zo goed en zo kwaad als het ging.

Kon je neutraal zijn? Kennelijk niet. De meeste bewoners van het dorp denken maar liever niet aan de geschiedenis van het huis aan de dijk, die hún oorlogsgeschiedenis is. Is het een excuus dat zij niet konden weten, niet móchten weten dat de Duitser de leider van het verzet was? Dat het verraad door een Nederlander tot in de haard van de verzetsgroepen doordrong?

Als je de oorlog niet bewust hebt meegemaakt zul je nooit weten hoe je zelf gereageerd zou hebben. Wel maakt dit boek duidelijk dat het generaliserend veroordelen altijd mensen tekort doet. Niet bevooroordeeld zijn raakt ook aan het nemen van verantwoordelijkheid. De verantwoordelijkheid alert te blijven tegen de ideeën van het fascisme, want stoelen die niet grotendeels op pure vooroordelen?

Monika Benndorf

Mededelingen & oproepen van het bestuur

Nieuwe vrijwilligers

Het bestuur is verheugd u te kunnen meedelen dat zich vier nieuwe vrijwilligers hebben aangemeld:

Rian van Ineveld is bereid contactpersoon voor de 3e generatie (kinderen van kind van...) te worden, zodat de ontstane leemte hiermee is opgevuld,

Gerrit Bothof, die contactpersoon wil zijn voor nabestaanden van overleden Nederlanders aan het Oostfront.

We heten hen van harte welkom bij de vrijwilligers van Herkenning.

Het Bulletin in 2005

Verder verwelkomen wij twee nieuwe medewerkers aan het Bulletin:

Cuny Holthuis: wil zich inzetten voor alles wat aan de openheid en de normalisering van onze achtergrond bijdraagt. Boekrecensies en interviews, beschouwingen en reacties op de publiciteit.

Monika Benndorf: Monika zal in eerste instantie kinderboeken gaan bespreken. Er zijn er nl. inmiddels behoorlijk wat waarin de oorlog van meerdere kanten wordt verteld. Daarnaast wil ze schrijven over en reageren op alles wat haar opvalt en interesseert aan WO II en de gevolgen daarvan.

De redactie wil graag uw verhaal of uw ideeën publiceren!!!

U kan dat doen onder uw eigen naam, anoniem of onder pseudoniem.

Medewerking kan op incidentele en op regelmatige basis. Wilt u meer weten neemt u dan contact op met Paul Mantel (020-4822480) of Jan Boezer (0497-519101), of mail naar paulmantel@hetnet.nl of boezer.jan@planet.nl

VERZENDING BULLETIN

We experimenteren op dit ogenblik met de enveloppen. Het kan zijn dat daardoor het poststempel wat slordig is aangebracht. Onze excuses hiervoor.

Gespreksgroepen:

Als u wilt deelnemen aan een gespreksgroep neemt u dan contact op met de regio-coördinator in uw buurt.

Het telefoonnummer staat op blz. 2 van dit Bulletin.

Er wordt alleen gestart als er voldoende deelnemers zijn (min. 5 personen).

Donateur zijn, of opnieuw worden:

We hebben voor de verzending van dit nummer van het Bulletin het donateursbestand gebruikt van eind 2003 om iedereen de kans te geven het donateurschap van de werkgroep te overwegen tegen de achtergrond van de nieuwe bestuursinzet.

Vrijwilligerswerk doen?

Als u vrijwilligerswerk wil doen voor de werkgroep kan u zich melden bij Jan Boezer
Tel:0497-519101

DE STICHTING VRIENDEN VAN WERKGROEP HERKENNING

wil gelden werven om in staat te zijn steun te verlenen aan vrijwilligersprojecten van de stichting: Stichting Werkgroep Herkenning, alsmede aan projecten van rechtspersonen, welke zich richten op het bevorderen van hulpverlening aan hen, die in hun persoonlijk en maatschappelijk leven ernstige moeilijkheden ondervinden, doordat hun ouders of grootouders tijdens de tweede wereldoorlog aan de kant van de bezetter stonden of tot de bezetters behoorden, en het geven van bekendheid aan de problematiek van deze groepering (en).

Giften, legaten en andere inkomsten zijn zeer welkom.

Een ieder die bovenstaande doelstelling onderschrijft en/of overtuigd is van de noodzaak van de stichting, kan steunen door een bijdrage over te maken op:

Postbank 705 31 77 ten name van :
Stichting Vrienden Van Werkgroep Herkenning,
Lisse

BEGROTING 2005

Zoals u weet is er op 17 januari jl. een geheel nieuw bestuur aangetreden. Wij, dit nieuwe bestuur, hebben zoals dat hoort over het jaar 2005 een begroting opgesteld. Bij het opstellen zijn wij uitgegaan van de gegevens die het vorige bestuur ons ter hand heeft gesteld over het boekjaar 2004. Daar dat een overgangsjaar is geweest van een gesubsidieerde organisatie naar een vrijwilligersorganisatie, waarbij met opheffing rekening werd gehouden, zijn die gegevens voor ons niet al te zeer relevant, omdat wij voor dit jaar toch wat plannen hebben.

Wij schatten onze inkomsten op : € 4000,--, waarvan € 3000,-- aan donaties en € 1000,-- aan giften en rente-baten.

Voor de te maken kosten verdelen wij de uitgaven in drie delen, te weten:

- a. bestuurskosten, waaronder onder andere: vergaderkosten, kosten van secretariaat representatie, reiskosten, porto, kopieer- en telefoon/fax-kosten. Hiervoor komen wij uit op een totaal van € 3699,--.
- b. organisatiekosten, waaronder de reiskosten voor de vrijwilligers, de bankkosten en enkele algemene kosten voor komen. Geschat totaal: € 1840,--
- c. kosten voor projecten, waaronder het Bulletin, het int. Bulletin, opvangtelefoon, website en kosten voor de regio's. Het totaal hiervoor komt op € 5760,--

Dit heeft tot gevolg dat wij voor 2005 een tekort voorzien van € 7299,--.

Intussen hebben wij een positieve reactie binnen gekregen van de Stichting Vrienden van Herkenning op onze vraag om een bijdrage. Deze Stichting was met name in de periode dat de Stichting Werkgroep Herkenning een subsidie van het Rijk ontving, van belang om gelden, vooral donaties, die anders in de pot van de subsidiegever zouden verdwijnen, veilig te stellen voor de Werkgroep.

De Stichting Vrienden van Herkenning heeft een bedrag van € 5000,-- toegezegd, welke met name bedoeld is voor de kosten van de projecten. Hierdoor is ons tekort nog € 2299,--. Wij hopen dat onze donateurs hun bijdrage weer willen geven, zoals dat ook in de jaren voor 2004 het geval was, want dan is het niet nodig om aan het einde van het jaar een tekort te hebben.

Namens het Bestuur,

Ton Scheffel, penningmeester.

Oproep

Lotgenotencontactgroep regio Noord-Brabant.

In oktober 2005 zal er, in Noord-Brabant, weer een contact-/gespreksgroep worden gestart voor lotgenoten, die met elkaar graag hun levensverhaal willen delen. Mocht u interesse hebben of wilt u er achter komen of deelname iets voor u is dan kunt u een gesprek aanvragen met de begeleiding.

U kunt informatie aanvragen en zich aanmelden bij Hans van Hoof:
Telefoonnummer: 0431 475838
e-mail: jcvanhoof@tiscali.nl

Jeugdboeken

THEO VAN ENGELLEN, SCHIMMEN UIT HET VERLEDEN.

Uitgeverij Sjaloom, Amsterdam 1993.

LEEFTIJD: 12+

INHOUDSWEERGAVE OP HET BOEK:

Wat moet ik in zo'n saai dorp, denkt Sander als ze op aandringen van zijn vader plotseling verhuizen naar een oud dijkhuis in Belst.

Hij vindt het daarom wel spannend als blijkt dat er aan het huis oorlogsherinneringen kleven, waaraan de meeste dorpsbewoners liever niet denken.

Sander probeert het geheim van het huis te ontraadselen, maar het laatste stukje van de puzzel blijft net buiten zijn greep. Als dat plotseling op zijn plaats valt, slaat dat in als een bom.

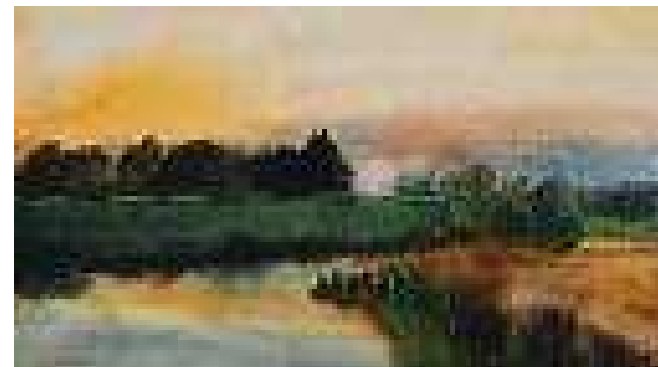
Sander ziet verbijsterd toe hoe de geschiedenis het heden inhaalt en het leven van hem en zijn zusje ontregelt.

Mijn reactie:

Het wordt Sander al snel duidelijk dat hij die geschiedenis letterlijk in huis heeft. Maar, dat ook zijn eigen, jonge leven met die geschiedenis meer vervlochten is dan hij vermoedt, ontdekt hij later.

De eerste weken in zijn nieuwe huis zijn vooral spannend. Een avontuur. Samen met zijn zusje ontdekt hij het onderduikerska-mertje op zolder. Alles is achtergelaten zoals het in kennelijk grote haast werd verlaten. Het schaakspel laat zien dat een partij schaak op de helft was afgebroken.

Als de onderduikers jongens van zijn leeftijd blijken komt het dichterbij. Vindt hij brieven van de moeder van een van de jongens, Abraham, dan heeft die jongen een gezicht en raakt Sander emotioneel betrokken. Ziet hij in het oorlogsmuseum foto's van de razzia's, de transporten en concentratiekampen dan denkt hij aan Abraham en zijn moeder. Hij hoopt dat ze overleefd hebben. Het moet!

Saskia, geschiedenislerares en mentor van zijn nieuwe school, heeft hem naar het museum meegenomen. Als hij koud van ellende en klappertandend tegen een boom gaat zitten trekt zij hem tegen zich aan. Dan komen de tranen, er is geen houden meer aan. Voor zij hem thuis afzet vraagt zij of hij haar iets wil beloven. Hij knikt:
'Je moet je niet schamen voor je tranen van vandaag. Sommige dingen zijn zo verschrikkelijk dat je niets anders kunt dan huilen. Dat is de enige normale reactie. Daar is niets kinderachtigs aan.'

De vader van Sander zal later huilen. Hij lijkt wel acht jaar, denkt Sander. Dat is hij op dat moment ook weer.

Aan de oever van de rivier die hij overzwom. Waarin zijn redder de dood vond, denkt hij. Een dood waar hij zich levenslang schuldig aan voelde.

Die rivier, de Waal, is voor Sander een vertrouwde plek geworden. Hij had zich altijd afgevraagd waarom hij hier zo graag kwam, waarom hij er altijd zo rustig wordt.

Hij denkt dat nu te begrijpen:

'Wat de mensen aan de oevers ook deden, de Waal stroomde onverstoord door, dag na dag, zomer en winter, jaar in, jaar uit.'

THEMA'S

W.O.II: Tweede Wereldoorlog lijkt zo lang geleden maar speelt tot op de dag van vandaag een rol in het leven van vele mensen. Dat is geen fictie maar werkelijkheid. Komt de oorlog al tot leven bij een bezoek aan het oorlogsmuseum, zodra een van de slachtoffers als het ware een naam, een gezicht krijgt wordt

(Vervolg op pagina 26)

Boeken

De last van het zwijgen.

Wibke Bruhns "Het land van mijn vader. Geschiedenis van een Duitse familie."

Een van de problemen waar veel kinderen van foute ouders mee worstelen is het onvermogen van hun ouders om te praten over het verleden. De jaren in en rondom WO II lijken in rook te zijn opgelost, het leven begint pas als alles voorbij is. En sommigen van ons proberen - als volwassen geworden kinderen - met veel moeite en pijn te weten te komen wat er in die jaren gebeurd is.

We willen een antwoord op de vragen die we al die jaren hadden, we willen de puzzel waar we deel vanuit maken eindelijk proberen op te lossen.

Een indrukwekkend voorbeeld van zo'n zoektocht is beschreven in het boek van Wibke Bruhns,

"Het land van mijn vader. Geschiedenis van een Duitse familie." Uitg. Arbeiderspers

In 1944 stierf de vader van Wibke, Hans Georg Klamroth. Zij was toen zes jaar. Zij heeft nauwelijks herinneringen aan die tijd, maar ook na de oorlog werd er niet over gesproken. Haar moeder en ook haar oudere zussen - Wibke was een nakomertje - hebben nooit over de oorlog willen praten...

In 1979 zag ze toevallig een documentaire over de aanslag op Hitler in juli 1944.

En daar stond haar vader voor het Volksgerichtshof, aangeklaagd wegens hoogverraad. Haar vader, zo werd haar na vijfendertig jaar duidelijk, was na een veroordeling wegens zijn aandeel in de samenzwering tegen Hitler opgehangen aan een vleeshaak, een straf die de Führer persoonlijk had bedacht voor de samenzweerders van de 20^e juli.

De schok die ze kreeg was enorm en ze had er jaren voor nodig om sterk genoeg te worden om de confrontatie met het verleden aan te gaan. Maar dan doet ze het ook heel grondig.

Ze gaat terug tot het eind van de 19^e eeuw en geeft ons een heel indringend portret van haar familie.

Een gegoede koopmansfamilie die een goede onderlinge band had en heel veel brieven aan elkaar schreef. Opvallend is dat de ouders steeds van de jonge kinderen dagboeken bijhielden met veel details over hoe het kind zich ontwikkelde. Daaruit blijkt wat de ouders belangrijk vonden: ijver en gehoorzaamheid. En dat sluit goed aan op de familietraditie dat zonen naast een plek in het familiebedrijf ook carrière in het leger moeten en ook graag willen maken. En zo worden ze - zonder veel kritiek - rijp voor het nationaal socialisme. Nadat Hitler in januari 1933 aan de macht is gekomen, wordt haar vader van de ene op de andere dag een enthousiaste nazi. Ook haar moeder en zussen worden fanatiek lid. Het gevoel dat er voor Duitsland weer hoop is overheerst.

Het bijzondere aan dit boek is dat je het leest door de ogen van Wibke. Ze beschrijft wat er is gebeurd en stelt er tegelijk vragen bij: hoe is het mogelijk dat mijn ouders dit niet hebben doorzien? Bijvoorbeeld de sfeer tijdens de de familiereunie van de Klamroths.. Die bijeenkomsten werden iedere twee jaar gehouden en druk bezocht. Er was een speciaal gecomponeerd familie lied en er was ook een uitgebreide stamboom. In 1925 werd voor het eerst vermeld hoe belangrijk de toevoer van goed bloed in de familie was: vooral protestants bloed van eigen bodem!

Haar vaders houding ten opzichte van de joden is voor haar onbegrijpelijk: hij schrijft dat hij een hekel heeft aan joden, 'uit rasseninstinct'. Hij werkt actief mee om joodse leden uit de werkgeversvereniging te verwijderen. Aan de andere kant houden ze hun joodse huisarts aan en hebben illegaal in de zaak een halfjoodse boekhouder.

Een ander schokkend voorbeeld vindt zij in het dagboek van haar oudste zus. Nadat deze in augustus 1944 heeft gehoord dat haar vader is terechtgesteld, schrijft ze dat ze bereid is te sterven als de Führer dat van haar eist! Uiteindelijk wordt de familie hard getroffen door het 'verraad' van haar vader: de grote kinderen worden tot dwangarbeid verplicht, alle bezittingen van de familie wordt in beslag genomen, ze worden gemeden door familie en vrienden.

De ontdekkingstocht van Wibke Bruhns - wat opvalt is dat ze naam van haar echtgenoot gebruikt - is een fascinerend verhaal geworden. De puzzel van het verleden kan ze niet helemaal oplossen, uiteindelijk maakt ze haar eigen invulling waar ze vrede mee kan hebben.

Cuny Holthuis

MIJN VERHAAL

Het verhaal van Jerry Meents

Ik ben geboren in 1930 te Amsterdam uit een gemengd huwelijk. Mijn vader was joods en mijn moeder niet-joods en we woonden in de Koestraat (Bovine Boulevard) bij de Nieuwmarkt, maar daar weet ik zelf natuurlijk niets van want toen was ik nog een baby.

Wij zijn toen verhuisd naar de Valkenburgerstraat (Marken) waar mijn eerst herinneringen beginnen. Ik was toen ongeveer 3 jaar. Vandaar naar de Langehoutstraat. Die bestaat nu niet meer een gedeelte van de Stopera staat daar nu boven op. Deze buurt werd ook Vlooienburg genoemd (Rue des Insect) en van daar naar de Danie Theronstraat in de Transvaal buurt in Amsterdam-oost.

Ik was ongeveer 6 jaar oud toen ik voor de eerst keer met het Jodenhaat in aanraking kwam, ondanks het feit dat ik niet joods was volgens de joodse geloofswetten, maar omdat ik zwart haar had en bruine ogen had werd ik voor joods aangezien.

Toen in 1941 het bevel kwam dat de joodse kinderen van de openbare scholen af moesten en naar scholen moesten voor alleen joodse kinderen ben ik meegegaan omdat de Joodse mensen hadden mij geaccepteerd en de niet-joodse gemeenschap niet, zelfs het kerkgenootschap van mijn moeder niet. Aan het einde van 1942 konden joodse kinderen helemaal niet meer naar openbare school.

In het begin van 1943 moest mijn moeder naar de Euterpestraat, waar de S.D. zat, om toestemming te krijgen voor mij om naar school te gaan met de niet-joodse kinderen.

Mijn moeder was zwanger, ongeveer 6 maanden, maar dat heeft de Duitsers er niet van weerhouden haar klappen te geven met de kolf van een geweer omdat zij niet wou scheiden van haar Jood. Toch heeft ze een paar weken daarna toestemming gekregen om me naar een school te laten gaan bij het Pretoriusplein, de Oranje Vrijstaat school (gedurende de bezetting had deze school een andere naam).

Een van de meisjes in mijn klas, (de vierde) waarvan de ouders lid waren van de NSB vond het vreselijk dat zij Jodenhaters waren want haar beste vriendinnetje was een joods meisje dat weggehaald was. Toen gedurende het speelkwartier een oude joodse vrouw werd weggehaald op een brancard en een jongen stond te lachen werd ik zo kwaad dat ik hem in elkaar heb geschopt en naar huis ben gelopen. Ik ben nooit meer teruggegaan naar die school.

Wij hadden ook een zoontje van mijn vaders nicht ondergedoken bij ons maar zij is overleden aan TBC. Nu moest dit kind begraven worden en dat kon niet officieel gebeuren.

Een getrouwde vrouw die in de Danie Theronstraat woonde had een hele goede vriend die een vrijwilliger was bij een van de Duitse legerafdelingen. Hij heeft het kind in een bakkers handkar naar een begraafplaats gebracht in het donker en in zijn uniform. Daar is het kind begraven met een andere dode in een kist maar ons is nooit verteld op welke begraafplaats zij is begraven.

Ook de zoon van onze melkwinkel in de President Steinstraat was lid van de NSB maar hij en zijn vrouw en zijn ouders hebben nooit een slecht woord tegen mij gezegd. Er waren veel NSB's die de joodse mensen haten en die ze hebben ze uitgeleverd aan de Duitsers voor een paar gulden, maar er waren ook NSB's die de joodse mensen niet haten en die ze zelfs een beetje geholpen hebben.

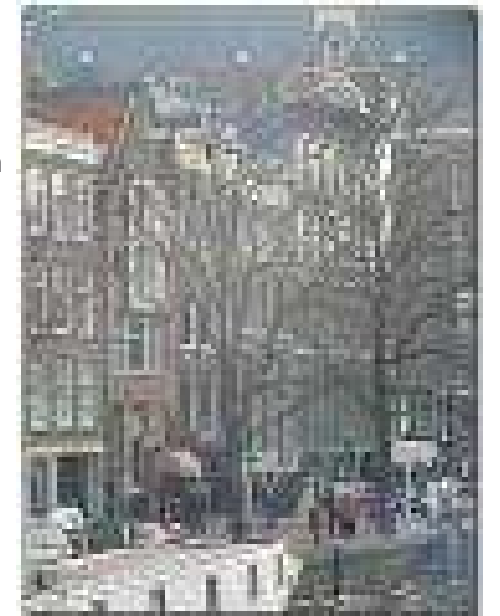
Niemand weet wie de kinderen en kleinkinderen en zelfs achterkleinkinderen zijn van deze NSB's. Een kind of kleinkind is niet verantwoordelijk voor wat zijn of haar voorouders of ouders hebben gedaan, zelfs niet van massamoordenaars, dictators, verkrachters enz, enz.

Ik zelf verloor meer dan de helft van mijn familie in Auschwitz en Sobibor.

Je kan gerust mijn naam gebruiken in dat artikel, ik ben niet zo bang, ik ben in Holland deze augustus en september en ik ben gevraagd om in een paar scholen te spreken over de oorlog omdat onderwijzers nu bang zijn om daar over te spreken, maar ik ga het doen.

Vergeef mij voor mijn Hollands, want ik woon al 48 jaar in Amerika.

Jerry Gerrit Meents

MIJN VERHAAL

In 2003 verscheen in de nummers 1, 2 en 3 van het Bulletin het verhaal van Mv. G. Oedekerk getiteld "Aan de andere kant". Door bekende omstandigheden werd helaas de uitgave van het Bulletin stopgezet en verscheen het laatste deel van haar verhaal niet meer.

Om dit alsnog af te ronden wil de redactie in dit nummer het laatste deel laten verschijnen.

Een korte samenvatting van het voorafgaande:

Mw. Oedekerk was als 13-jarig meisje met haar moeder, zuster en broer, door huiselijke en politieke omstandigheden gedwongen, op Dinsdag richting Duitsland te vertrekken. Zij kwamen in Noord Duitsland, eerst in een opvangkamp, en toen daar vandaan en via grote omwegen en veel belevenissen in Oostenrijk terechtgekomen. Na een langer verblijf daar zijn de moeder met haar zoon en jongste dochter (vertelster) op zoek gegaan naar een derde dochter, die als Rode Kruis zuster achter het oostelijk front werkte. Er volgde weer een lange reis waar ze achter Tsjecho-Slowakije langs in het huidige Polen aankwamen. De zuster werd een week later naar het West-Duitsland overgeplaatst. Moeder, zoon en jongste dochter bleven echter nog enige maanden in Polen. De moeder moest werken, de zoon werd verplicht tot loopgraven graven en de jongste ging naar school. Begin 1945 zijn ze onder barre omstandigheden voor het Russische leger gevlucht en via Praag, Budweiss en Wenen weer naar de oudste dochter in Oostenrijk teruggekeerd. Door de verslechterende situatie gedwongen vertrokken ze naar Beieren waar ze de frontwisseling afwachtten. In verschillende periodes werden ze steeds weer in kampen ondergebracht en uiteindelijk op transport gezet naar Frankrijk en aansluitend naar Amsterdam teruggebracht. De vele belevenissen zijn na te lezen in de genoemde nummers van het jaar 2003.

Hier volgt het vierde en laatste deel van het verhaal: "Aan de andere kant".

Omdat onze verdere reis niet duidelijk doelgericht was en je iedere mogelijkheid aangreep om weg te komen van waar je was, trokken we weer meer zuidwaarts en kwamen in Bad Toelz terecht. Daar belandden we in een "Sammerlager". De gebouwen daar waren eerst privé-woningen van rijke burgers geweest, veelal joden. Toen pikte het Duitse leger ze in en kwamen er hoge officieren te wonen. Later werd het hele complex door de Amerikanen in beslag genomen en diende het als voorlopig onderkomen voor vrijgelaten gevangenen, vooral uit Dachau en mensen zoals wij, die verzameld werden. We vonden daar nog een prachtig en kostbaar schaakspel, dat hebben we maar meegenomen en er in Amsterdam een liefhebber blij mee gemaakt.

Gelukkig waren er Amerikanen die een oogje op mij hielden, want ik was het enige 13-jarige meisje dat daar rondliep. Binnen het terrein konden wij ons vrij bewegen want we waren geen echte gevangenen, doch alleen mensen die moesten afwachten wat er verder met ze zou gaan gebeuren. Daar heb ik ook eens met een stengun van een soldaat die vaker op mij paste op blikjes kunnen schieten. Vele mannen liepen daar nog in hun blauw-wit gestreepte gevangenisleding en het kon gebeuren dat deze of gene zijn broek open deed als ik voorbij kwam. Vond dit allemaal erg naar, schokkend en achteraf ook wel begrijpelijk. We zijn daar maar een paar dagen geweest. Marianne (zuster) had het voor elkaar gekregen dat we er weer uit konden om onze reis richting Nederland voort te zetten.

Ik herinner me ook nog een kleine ruimte in één van de gebouwen op het terrein,

Waar mijn moeder in gesprek kwam met een politieke

gevangene afkomstig uit Konstanz. Hij vertelde zo het één en ander uit het concentratiekamp, dat ze b.v. de huid afgeboend kregen en dan werd er zout in gewreven. Wij moesten allen huilen en mijn moeder vroeg hem vergiffenis dat ze achter dit regiem had gestaan, wij hebben onderweg nooit gemerkt en ook niet geweten wat er allemaal gebeurde in de concentratiekampen. Zelfs het bestaan hiervan was ons onbekend. Vanzelf wisten we wel en hebben dat natuurlijk ook gezien dat de joden in Amsterdam verzameld en afgevoerd werden, maar wat

(Vervolg op pagina 7)

Brieven & Ingezonden Mededelingen

MEDEWERKSTERS DUITSE RODE KRUIS

De Tweede Wereldoorlog was niet alleen een gebeuren van militairen die de strijd voerden. Het was ook een tijdperk waarin de medische verzorging van gewonde en zieke militairen sterk ontwikkeld was. Aan de Duitse kant was het Deutsches Rotes Kreuz aangevoerd om deze zorg, niet alleen aan militairen, maar ook aan burgers te verlenen. Er was voor veel handen veel te doen en hulp van buiten Duitsland was welkom.

Jonge vrouwen en meisjes konden zich vrijwillig voor deze taak melden en dat deden tussen de 1000 en 1500 Nederlandse vrouwen. In de historische literatuur is relatief weinig over hen bekend. In het vierde deel van Nederlandse Vrijwilligers in Duitse krijgsdienst 1940-1945 van Vinx en Schotanius (Puurs, 1991, Etnika) worden 22 bladzijden aan hen gewijd en in het

boek De SS'ers van Armando en Sleutelaar (Amsterdam, 1967, De Bezige Bij) staan 10 bladzijden met een korte biografie van een in 1925 geboren vrouw die bij het DRK was. Van twee meisjes is zeker bekend dat zijn gesneuveld zijn.

Vooraf omdat er volgend jaar in Estland een gedenkteken opgericht wordt die mede de in Oost-Europa omgekomen Nederlandse verpleegsters herdenkt, stel ik het op prijs om in contact te komen met vroegere vrijwilligsters. Dat kan rechtstreeks, maar als iemand van de lezers mij in contact kan brengen met een of meer vrijwilligsters, waardeer ik dat zeer.

Verder ben ik geïnteresseerd in verwijzingen naar bronnen over dit onderwerp. Dat kan van alles zijn. Dagboeken of delen daarvan, fotomateriaal, documenten, publicaties enz.. Het is niet mijn bedoeling hier zelf over te publiceren, maar er is beslist iemand die dit wil doen.

Mijn adres is De Blekerij 22, 3831 CT Leusden.

Met bij voorbaat dank,

Gerrit Bothof (geb. 1929)

Brief aan de Minister-President (II)

In Bulletin 1 van maart 2005 is de brief gepubliceerd die Gerrit Bothof op 21 september 2004 gericht heeft aan de Minister-President. Het onderwerp was dat de Duitse opgravingsdienst in Rusland en Estland geen informatie kwijt kan bij diplomatieke en consulaire posten van het Koninkrijk der Nederlanden over teruggevonden militairen die uit Nederlander afkomstig zijn. Anders gezegd: nabestaanden van in Duitse krijgsdienst gesneuvelden wordt informatie onthouden over de laatste rustplaats van hun familieleden. In dat Bulletin kon nog vermeld worden dat het ministerie van de Minister-President, het Ministerie van Algemene Zaken, de brief voor behandeling had doorgestuurd naar het Ministerie van Justitie.

Omdat een inhoudelijke reactie op mijn verzoek aan de Minister-President wel erg lang uitbleef, heb ik het Ministerie van Algemene Zaken op 10 januari 2005 gevraagd wie bij "Justitie" de zaak behandelde. Op 2 februari kreeg ik hiervan het advies te rappelleren bij de eerstverantwoordelijke bewindspersoon, de Minister van Justitie.

Dat heb ik 11 februari 2005 gedaan en 25 februari 2005 reageerde daarop de Secretaris-Generaal van "Justitie" met onder meer het volgende:

"Het is juist dat ik uw verzoek niet met de juiste voortvarendheid heb behandeld. U had een ontvangstbevestiging en eventueel een voortgangsbericht moeten sturen. Dat ik dit niet heb gedaan betreurt ik. Ik bied u hiervoor mijn verontschuldiging aan."

Bij die gelegenheid werd mijn verzoek door "Justitie" overgedragen aan de Minister van Buitenlandse Zaken. Namens hem schreef zijn afdeling Bestuursrecht mij op 18 maart 2005 dat ik binnen drie weken een schriftelijke reactie zou ontvangen. Helaas gebeurde dat niet en ik schreef mijn volgende rappel 19 mei 2005. En ik suggereerde of het niet een idee is dat de drie ministeries samen de zaak tot een oplossing brengen. Tot op 30 mei 2005 geen antwoord. De zaak loopt sinds 21 september 2004. De Secretaris-Generaal van "Justitie" heeft gelijk, de juiste voortvarendheid ontbreekt.

In het volgende Bulletin hoop ik het vervolg te kunnen vermelden. In het vorige staat op welke manier geprobeerd kan worden alsnog informatie te krijgen over in Oost-Europa vermiste Nederlanders. Soms lukt het meer informatie te krijgen. Een enkele doorzetter haalt zelfs vrij veel boven water.
G.J. Bothof

Estland: gedenksteen voor soldaten en verpleegsters uit Nederland? II

In het vorige Bulletin hebt u op blz. 15 en 16 mijn artikel kunnen lezen over het gedenken van mensen die in de Tweede Wereldoorlog om het leven gekomen zijn. Als militair, als burger. In mijn familie zo al vijf, inclusief een heel jonge vrijwilliger van Legioen Nederland die aan het Wolchov-front zwaar gewond raakte en uiteindelijk in Königsberg in een hospitaal stierf, 18 jaar en 9 maanden oud.

Het aantal gesneuvelde Nederlanders, inclusief verpleegsters van het Duitse Rode Kruis, loopt in de vele duizenden, maar is nog steeds niet historisch vastgelegd. Alleen al voor Nederlands Legioen en Waffen SS samen rond de vier duizend, deels met naam bekende soldaten.

Voor hen en voor de omgekomen DRK-verpleegsters wil ik een gedenkteken in Estland oprichten. . Inmiddels heb ik van de plaatselijke overheid toestemming gekregen om het teken te plaatsen. Men heeft besloten alle gedenksteden in het gebied van de Blauwe Bergen (tussen de hoofdstad Tallinn en de grensstad Narwa) bijeen te brengen bij het grote monument dat daar opgericht is door de Esten die daar samen met o.a. Nederlanders hebben gevochten tegen de Russen. Onder andere bij Narwa zijn veel Nederlanders van het regiment Generaal Seiffardt in juli 1944 om het leven gekomen toen dit door Russische troepen in de pan werd gehakt. Nog steeds is de juiste plek historisch niet vastgesteld, maar o.a. door een jonge historicus worden vorderingen gemaakt.

Begin dit jaar ben ik voor dat gedenkteken een inzamelingsactie gestart en ik kon in het vorige Bulletin melden dat er van vier gevers toen al € 225 binnen was. Inmiddels is dit gestegen tot € 520. Hier volgt de verantwoording:

MVB te H 50, EJPN te M 75, TJJK te Z 50, EHACB te B 50, EM te L 50, JN te E 100, GJVDB te W 100, JV te ST 25, RCS te M 20. Totaal dus nu 520 euro. Hartelijk dank, gulle gevers!

Het richtbedrag voor de gedenksteen is € 2500 en er zijn dus nog veel giften nodig. De bedoeling is dat met de steen alle omgekomen Nederlanders, mannen en vrouwen herdacht worden, die waar dan ook in Oost-Europa tijdens de Tweede Wereldoorlog omgekomen zijn. Maar vooral ook degenen die in Russische gevangenkampen de dood hebben gevonden en dat zijn er zeer veel.

Omdat er nergens een plek is waar vooral de vele vermisten herdacht kunnen worden, kan deze gedenksteen in Estland de plaats worden tot gedenken van vaders, grootvaders, broers, zusters, ooms, oudooms, verre neven enz. die ver van huis in een tot heden een onbekend veldgraf rusten. Ik ben blij dat er nu in Europa een steen komt waar deze mensen herdacht kunnen worden, zonder misplaatste heldenroem.

De Blauwe Bergen zelf vormen een strategische verdedigingslinie waar niet alleen in de Tweede Wereldoorlog maar ook in de eeuwen daarvoor een verwoede strijd tussen verdedigers en aanvallers is gestreden. Niet ver weg ligt de Estlandse stad Narwa aan de westkant van de rivier de Narwa, met aan de oostkant, op Russisch grondgebied, de stad Ivangorod. Beide plaatsen, hooggelegen, beschikken over fraaie, historische burchten die een bezoek waard zijn.

De aanvankelijke bedoeling was om deze zomer van 2005 met enkele nabestaanden en belangstellenden een reis naar Estland te maken om onder meer de steen te onthullen. Deze korte reis van misschien 14 dagen wordt uitgesteld tot 2006. Op het programma komen in ieder geval Tallinn, de Blauwe Bergen, Narwa en mogelijk ook een stukje van noordwest Rusland waar Nederlanders vochten. Belangstellenden kunnen zich al wel bij mij melden.

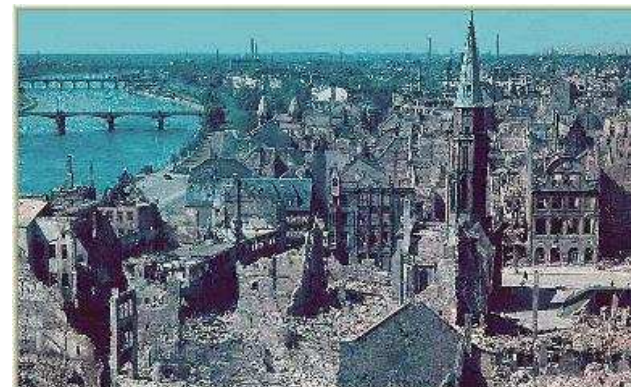
Giften zijn nog steeds zeer welkom op postrekening 157 06 16 t.n.v. van G.J. Bothof inz. Gedenksteen (Leusden). Bent u op een of andere manier betrokken, toon dan uw betrokkenheid!

G.J. Bothof

MIJN VERHAAL

(Vervolg van pagina 6)

dit verder inhield, was ons niet bewust. We hadden denk ik het naïeve idee dat ze in Duitsland moesten gaan werken. Ik weet nog wel dat ik het als kind oneerlijk vond dat de joodse kinderen (en natuurlijk ook de ouders) nergens in mochten, dus ook niet met ons in het zwembad zwemmen zoals voorheen, maar je stond als kind daar verder ook niet zo bij stil.

Na alle omzwervingen waren we dus in de zomer weer in Amsterdam teruggekeerd. Hoe nu het normale leven weer op te pakken?

We kwamen in onderhuur op een etage terecht zoals ik al vermeld had. Het was in deze woning dat mijn zuster Marianne werd opgespoord en gearresteerd. Zij was al tamelijk hysterisch van angst en weggelopen na nogal wilde scènes thuis, waarbij het één en ander aan diggelen was gegaan. De B.S. heeft toen in alle rust buiten afgewacht tot ze terug kwam en haar meegenomen. Een veroordeling van 3 jaar volgde. Het klinkt natuurlijk erg hatelijk maar er was wel enige rust in huis teruggekeerd.

We zaten daar op de kale vloer en sliepen op de grond. We hadden nog wel het onvolprezen kacheltje dus konden we wat koken. In het midden stond de grote vanuit Beieren meegesleepte kist, waar toen een geit op geslacht was. Deze diende als tafel. Nu hadden we geleerd hoe je makramee moest maken. De rest van de familie, dus moeder, Hannie, Anton en ik gingen tassen en ceintuurs knopen als gekken. Het materiaal dat we gebruikten was touw en later plastic. Dat werden boodschappentassen, kindertassen en schoudertassen en daarmee gingen we de boer op.

Moeder en Hannie gingen naar winkels die daar eventueel interesse in hadden. Leder was er nog niet dus er was een gat in de markt en al gauw floreerde deze business. We kregen steeds meer opdrachten en werkten dag en nacht om aan de vraag te voldoen en onze omzet te vergroten. Van de winst werden er steeds meer meubelen gekocht, allereerst bedden, toen een tafel en stoelen en uiteindelijk ook nog een haard. Er ontstond dus weer zoiets als een familieleven. Ook een naaimachine werd aangeschaft en moeder ging voor een atelier en ook bij mensen thuis naaiwerk doen.

Hannie zocht een baan en kwam weer op een kantoor terecht. Zij was kort na ons in Amsterdam gearriveerd en via familieleden had ze ons gauw gevonden. Op haar wachtte geen veroordeling. Ze was dus bij het Duitse Rode Kruis geweest, wel gearresteerd maar al gauw weer vrijgelaten. Voor Anton werd een plaats gezocht als leerling in een drukkerij. Dat was na veel moeite gelukt en hij deed het daar goed. Er volgden later examens, praktijk en theorie. Eigenlijk was hij praktisch geslaagd maar had de pech dat iemand op de zaak hem herkende als zijnde uit "die foute familie". Wat die man zelf ook was. Men heeft hem toen welbewust laten zakken. Hij heeft hier nog jarenlang nachtmerries van gehad en moest dan in zijn dromen steeds weer opnieuw examen doen.

Ik moest weer naar school. Eerst een meisjes-mulo. Die was wel goed om er weer in te komen maar omdat ik gelukkig goed kon leren, kon ik een knap jaar later overgaan naar de tweede klas van de vierjarige handelsschool. Dat was niet eenvoudig, omdat de stof een heel andere was, maar ik werkte hard om de klas in te halen en de Directeur heeft mij toen de gelegenheid gegeven om dit in de volgende klas verder waar te maken. Mijn handicap was echter dat ik me innerlijk helemaal niet kon aanpassen aan leeftijdgenoten. Zowel op de MULO als op de VHS voelde ik me een vreemde eend in de bijt

(Vervolg op pagina 8)

MIJN VERHAAL

(Vervolg van pagina 7)

en stok, stokoud, hoewel ik dat probeerde te verbergen. De directeur riep me bij zich en vroeg mij waarom ik altijd aan de kant stond te kijken en niet meedeed met de andere kinderen. Wat moest ik daarop antwoorden? Het was me verboden om ook maar ergens over te praten, ook binnen de familie werd nauwelijks over al het gebeurde gesproken. Geen van ons durfde zich ooit te uiten. Angst om geen werk te vinden, om gepest of gemeden te worden. Het zwijgen werd een tweede natuur. Dus de vraag van de directeur kon ik niet beantwoorden.

Dit zwijgen heb ik bijna 60 jaar volgehouden en dan, door een onverwachte situatie, werd alles weer actueel en het was als een zweer die openbrak.

Terug weer naar school. Dir. H. was een man met levenservaring en hij had wel door dat er iets achter moest steken maar drong niet verder aan. Ik denk nog steeds met veel sympathie aan hem want hij heeft ons later ook nog geholpen. Ik leerde erg graag, was zeer weetgierig maar naar school gaan vond ik een horror, voelde me zeer eenzaam en worstelde met alles om me heen. Het overheersende indertijd was mijn mensenhaat geworden. Ik sprak, eigenlijk tegen mijn natuur in, haast met niemand, alleen het hoognodige, dit heeft een aantal jaren geduurd. Thuis deed ik mijn huiswerk eigenlijk wel graag, maar daarna was het tot 12 of 1 uur in de nacht voor ons allemaal knopen, knopen en knopen. Moet er echter wel bij zeggen dat die tijd helemaal niet zo ongezellig

was als wij vieren onder elkaar waren. We werden steeds handiger in de productie en zaten dan allen bij het raam, waar de draden gespannen waren, te zingen. Ook de inmiddels bij ons opgenomen poes verhoogde de huiselijkheid en we beleefden aan dit diertje veel plezier. Mijn 15^e verjaardag werd daar ook gevierd en men heeft toen geprobeerd de schaduw van de vorige verjaardag enigermate te verjagen met een groot feest.

In die tijd hebben we ook een keer Marianne in het kamp opgezocht, ik geloof in Weesp.

Mijn vader had ook van onze terugkeer gehoord en wilde weer in de familie opgenomen worden. Dat was echter door niemand van ons gewenst. Later volgde zijn poging tot zelfmoord. Als ik hem bij ons in de buurt zag, maakte ik altijd een grote omweg in de hoop dat hij mij niet

gezien had. Ik had nog steeds angst voor en afkeer van hem.

Met 16 beleefde ik ook mijn eerste liefdesverdriet. Een jongen in de klas, de grootste die er was, had zijn oog op mij laten vallen en ik was ook wel weg van hem. Ook die dingen gaan gewoon door. Het duurde echter maar 2 maanden en toen maakte hij het uit, d.w.z. na een bioscoopbezoek in theater Tuschinski (de film heette "De bittere waarheid"), liet hij me de volgende dag links liggen en ontweek me. Ik begreep er niets van en huilde tranen met tuiten. Dit rangschik ik echter onder het "normale leven van een tiener" of was het toch mijn afwijkende gedrag?

Aan het einde van de 3^e klas VHS ben ik van school gegaan. Het werk thuis, de toch weer terugkerende onenigheden, de school en alles bijeen werd me toch teveel. In 1947 ben ik nog wel met een kinderuitwisseling naar Orleans geweest en heb het daar erg leuk gehad. Mijn bedplasprobleem was inmiddels wel verminderd en voor de reis naar Frankrijk ben ik door een magnetiseur een paar maal met succes behandeld.

Nadat we een goed jaar op die verdieping in onderhuur hadden gewoond, gebeurde er weer iets heel onaangenaams. De hoofdhuurster had maandenlang de huur niet betaald en is toen met de huur van ons en onze bovenburen met de noorderzon vertrokken. Op een kwade dag kwam de deurwaarder. Bij ons niemand thuis en boven alleen mevr. C. Zij kon gauw haar man alarmeren en haar inboedel in veiligheid brengen. Ze wist niet waar ons te bereiken, alleen waar ik op school was en men heeft mij toen uit de klas vandaan en bij de directeur laten komen om te vertellen wat er gebeurd was. Onze meubelen stonden al grotendeels op straat (een drukke straat waar ook de tram doorreed dit bood dus dit een prachtig schouwspel voor de voorbijgangers) en alle kleine spullen waren in dekens gegooid en in elkaar geknoopt het raam uitgehesen. De familie kwam de één na de ander thuis en we hebben toen maar onze avondmaaltijd op straat genuttigd. Waarheen zo gauw met alles. De schooldirecteur bood een klaslokaal aan en de baas van mijn broer een deel van het huis van de drukkerij. Het

(Vervolg op pagina 9)

Brieven & Ingezonden Mededelingen

Aan de werkgroep van Herkenning.

Rotterdam, 31 Mei

Ik was alweer een tijdje van plan een stukje voor Herkenning te schrijven (jaren geleden heb ik "mijn verhaal verteld", ik ben een kleinkind van....) ,toen ik in jullie laatste uitgave het stukje las over het voortbestaan van de Stichting. Ik was op dat moment aan het nadenken over het wel of niet stoppen van mijn jaarlijkse bijdrage.

Ik ben van mening dat het goed is om ervaringen te delen om op die manier elkaar tot steun te zijn. Maar uiteindelijk is er maar een manier om werkelijk "te genezen" en dat is om duidelijk te kiezen voor je eigen leven. Je moet los zien te komen van het feit dat je een kind/kleinkind bent van een N.S.B.'er met name door verwerking van de dingen die je hebt meegemaakt als kind en als volwassene. De verantwoording nemen voor je eigen leven is een bewuste keuze, dus niet langer blijven hangen in het slachtofferschap, waarin je je eigen tekortkomingen en beperkingen blijft zien als zaken waar je zelf niets aan kunt doen en veranderen. Je geeft je leven uit handen als je bewust of onbewust anderen de schuld blijft geven van het feit dat je bent zoals je bent. Ik ben mij er bewust van ,dat dit een moeilijk ,pijnlijk en langdurig proces is. Zelf ben ik daar inmiddels al 15 jaar mee aan de gang. Niet iedereen kiest er echter voor om zijn/haar leven een heel andere wending te geven. Het betekent, dat je alle ballast moet opruimen en je leven op een heel andere manier moet gaan bezien, nl met je eigen ogen.

Ik heb jaren geleden steun gezocht voor mijn situatie ('92/'93) en kwam via het R.I.A.G.G. terecht bij een praatgroep van het I.C.O.D.O. in Utrecht. Een jaar lang kwamen we 1 maal in de twee weken samen op de vrijdagmiddag. Ik zat daar als kleinkind van een N.S.B.'er naast andere kinderen van de oorlog, zoals bv. een joodse vrouw, een vrouw met een Duitse vader, een burgerslachtoffer etc.. Natuurlijk is het niet gemakkelijk om je verhaal te vertellen, maar ik heb mij geen moment in de groep onbegrepen of miskend gevoeld vanwege het feit dat mijn grootvader in de oorlog voor de verkeerde kant heeft gekozen. Opmerkelijk vond ik vooral dat de ervaringen van de kinderen/kleinkinderen ongeacht de rol van de ouders/grootouders in de oorlog meer overeenkomsten vertoonden dan verschillen. Er was/is bij al deze kinderen sprake van pijn, van niet begrepen worden, van scheefgroei in de jeugdijaren.

Misschien is bovenstaande wel de reden, waarom ik mij nooit heb aangesloten bij een praatgroep van Herkenning. Natuurlijk is het goed om te praten met kinderen/kleinkinderen van N.S.B.'s die precies hetzelfde hebben ervaren in hun leven als jij. Dan kan je jezelf herkennen in de ander met dezelfde achtergrond. Het lijkt mij echter ook belangrijk om in dialoog te gaan met anderen die in de oorlogsjaren tegenover elkaar stonden. Uiteindelijk moeten we toch weer samen verder kunnen leven en elkaar in de ogen kunnen kijken, op grond van ons eigen mens-zijn en niet op grond van de belasting die we ongevraagd al jaren met ons meezeulen!

Ik blijf Herkenning zowel geestelijk als financieel steunen, omdat ik voel (ik kan het niet verklaren), dat er nog steeds mensen rondlopen (kinderen en kleinkinderen) die niet weten waar hun problemen vandaan komen. De steun van Herkenning is nog steeds hard nodig!

Met vriendelijke groeten,

Joke Bevaart-Visser.

INTERNATIONAAL

Het Internationaal Bulletin is bedoeld als een ontmoetingsplaats tussen groepen en individuele personen die zich met de gevolgen van de oorlog voor kinderen van collaborateurs en Nazi's in de diverse West-Europese landen bezig houden.

Eindredacteur is Gonda Scheffel Baars, die in 20 jaar talloze contacten heeft opgebouwd in de wereld. Het Internationaal Bulletin verschijnt een aantal maal per jaar. Het I.B. is aan te vragen bij Gonda. Nieuwsteeg 12, 4196 AM Tricht, e-mail: scheffelbaars@wxs.nl

Het I.B. verschijnt in het Engels en Duits. Hieronder de inhoud van het voorjaarsnummer 2005.

INTRODUCTION

I am happy to present to you the twentieth issue of the International Bulletin in which you will find articles in which, I hope, you will be interested. There is never a lack of texts and I would like to thank all the writers for their contributions. Thanks also to Uta and Erna whose corrections of my translations I appreciate very much.

Only 50 years after the war, Loes felt the need to do investigations about her father's fate. As a German living in Holland, he was sent to Russia where he presumably died as a prisoner of war. She found his grave at the border between Rumania and Ukraina. A moving story.

Living in post-war Germany was hard. Like in so many other German families, the members of Inge Franken's family rarely spoke about the Nazi time. Inge wanted to know the truth about her family's involvement, but she was met with rejection and contempt. She did not stop her investigations and nowadays a couple of cousins are facing the past as well.

Nathan Durst wrote a long article about child-survivors of the Holocaust, a group of victims that for many years was not seen as a separate group. In his article he focused on the traumatising experience of children being separated from their parents and its age-specific effects. Many of his reflections are valid for other groups of children of war as well. Nathan, a child-survivor himself, gave me permission to publish a couple of paragraphs of his article.

Michael Henderson wrote a book, 'See you after the Duration', about his experiences as one of the British children evacuated to the USA. The book also casts light on war-time North-American life.

'Eyes that do not see' is the title of a poem that Carola Cahn, a child survivor, wrote in the 1950ies. Many survivors were met with indifference and unwillingness to understand their experiences after their liberation and returning home.

Carola Cahn also wrote an article about the healing effects of her participation in a One by One's dialogue group, a text which was published in OnebyOne News, 2001. Carola gave me permission to copy it for this bulletin.

Sharing one's experiences with others, is one of the goals of many organisations of children of war. The One by One speakers' team have been visiting schools in Berlin and Inge Franken reports about its effects. They relate especially the healing effects of honest dialogues between people whose parents were enemies in their time and situation.

Members of TRT (To Reflect and Trust) will co-monitor a course during the conference 'Dialog and Personal Stories' that will be held in Florida, July 18-22,2005. In the announcement in this bulletin you will find an e-mail address to contact for more information.

Michael Ermann, from the University of Munich, describes the research study in which he is involved. I would like to invite the readers who have an e-mail address to send them to me. Please send me any change of postal- or e-mail address.

All the best, Gonda Scheffel-Baars

MIJN VERHAAL

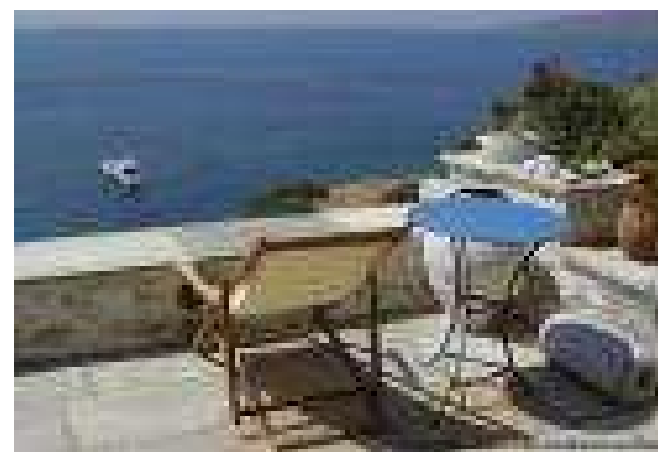
laatste werd in dank aangenomen. We hadden echter weer geen dak boven ons hoofd. Hannie wist wel iemand waar ze zolang heen kon. Anton kon bij een collega terecht, maar moeder wist niet waarheen. Ik zou naar kennissen gaan en op weg daarheen trof ik m'n moeder op een brug aan starend in het water. Er waren echter ook voorbijgangers die het één en ander opgevangen hadden en hun hulp aanboden. Wij zijn uiteindelijk een paar dagen bij de collega van Tony in huis geweest en toen kregen we contact met de eveneens gedupeerde buurvrouw. Ze had eventueel een adres waar we de parterre zouden kunnen huren. Een joodse kennis van haar, dhr. S. wilde dit deel van zijn huis wel verhuren. Ik ging erheen en hij bejegende mij zeer vriendelijk maar zei, ik kan dit natuurlijk niet met een kind afhandelen. Kort en goed, moeder sprak met hem en wij konden daar intrekken.

In die tijd zat ik ook stikvol complexen, de grootste was een minderwaardigheids-complex. In mijn verbeelding kon iedereen aan me zien wat er gebeurd was. Met dit vraagstuk heb ik heel lang geworsteld en voel me nog steeds overal een soort "buitenstaander". Dit duurde zeker tot mijn 28ste jaar. Toen leerde ik eindelijk niet langer terug te kijken op wat geweest was. Inmiddels ging wel de ene na de andere relatie kapot. Ik durfde nooit iets te vertellen.

Met 17 wilde ik de deur uit en ging ik solliciteren bij een T.B.C. sanatorium, eigenlijk was ik daar te jong voor, maar wegens groot gebrek aan personeel werd ik toch aangenomen. Het duurde echter maar een blauwe maandag, ik vond het daar verschrikkelijk. Onverwarmde barakken en met blote armen buiten lopen, het was Kersttijd en erg koud. Ik wilde het nooit meer koud hebben, dus liep ik maar weer eens weg (dat was inmiddels een specialiteit van me geworden) en kwam huilende thuis na weggeslopen te zijn via een achterdeur. Later hoorde ik dat 80% van de leerlingen het opgaven, vanwege de slechte woon- en werkcondities.

Het na-oorlogse leven vond ik nog veel moeilijker dan de oorlogsjaren. Je kreeg ook steeds meer besef van alles. In mijn verdere leven heb ik nog veel absurde dingen meegemaakt, maar daar sta ik zeker niet alleen en ze staan los van dit verhaal.

Gerda Oedekerk

Oproep

Mevrouw Oedekerk zou graag in contact komen met mensen die zich in haar verhaal herkennen en die hierover eens van gedachten zouden willen wisselen. Het kan natuurlijk dat u gewoon wil reageren op haar relaas. Bij herkenning hoort immers ook reactie en contact.

MIJN VERHAAL

Dodenherdenking 2005

De teksten hieronder zijn gemaakt door mijn vriend Jan, wiens vader, een verzetsman, in de oorlog is doodgeschoten, door zijn partner en door mij, Jan Boezer

Op 4 mei 2005 om 12 uur wist ik nog niet beter dat ik, zoals gebruikelijk 's avonds, naar de dodenherdenking in Hilvarenbeek zou gaan. Het zou echter anders gaan.

Ten gevolge van een onverwachte uitnodiging door mijn vriend, die overigens vroeger mijn vijand geweest zou zijn, zat ik op diezelfde avond in de nabijheid van onze koningin, prins Willem-Alexander, prinses Máxima en veel hoge politici in De Nieuwe Kerk in Amsterdam.

Mijn vader, in de oorlog doodgeschoten vanwege zijn verzetsdaden, zou hier thuis gehoord hebben als hij nog geleefd had. Voor mij werd hij vroeger "dodgezwegen" de heldenrol die hij in de buitenwereld vervulde was te pijnlijk voor mijn moeder en mijn oudere broers en zussen. Als er al over oorlog gesproken werd dan was het over moffen en gemene NSB'ers.

Deze vroege ervaringen werden levensbepalend zoals later zou blijken. Na ruim 50 jaar kwamen veranderingen die het tot dan moeizame leven een wending gaven tot een bestaan, rijk aan inzichten met ruimte voor andersdenkenden. De vermeende vijand was ineens "mens en leermeester" geworden. Het feit dat ik uitgenodigd werd heb ik te danken aan het inzicht dat mijn vriend, zoon van een doodgeschoten NSBer, en ik lotgenoten zijn met dezelfde moeilijkheden in het grootste deel van ons leven. Hij behoorde met zijn vrouw tot de genodigden voor de herdenking in Amsterdam. Omdat zijn vrouw wegens ziekte niet mee kon vroeg hij mij of ik mee zou willen. Vroeger had ik er naar verlangd om aan zo'n belangrijke gebeurtenis deel te mogen nemen. Nu overviel het mij, maar ik was blij verrast en zei toe.

De herdenking was stijlvol en omdat ik mij nu niet meer slachtoffer van de oorlog voel, ervoer ik hem persoonlijk een weinig relativerend. Ik dacht nog aan mijn in 1964 verongelukte broer, die 49 jaar geleden als vijftienjarige vertegenwoordiger van de Provincie Noord-Brabant, het Nationaal Monument onthuld heeft. Op deze plaats mocht ik nu bloemen leggen met daarin, ontleend aan het embleem van de Stichting 1940-1945, drie margrietten uit mijn

tuin, omwikkeld met prikkeldraad uit de schuur van mijn vriend. Een mooiere symboliek kan ik mij niet voorstellen.

Jan (Vriend van Jan Boezer)

die jongen met die grote wandelschoenen
ik zag hem staan

hij liep steeds voor zijn vader
die hij nooit gekend maar lief heeft
zijn vader die opofferingsgezind
maar in wezen goed was
een vader die met hem zou zijn gaan wandelen
en spelen in het groene gras

die jongen met die mondharmonica
ik zag hem staan

hij speelde voor zijn vader
die hij nooit gekend maar lief heeft
zijn vader die verkeerd gekozen
maar in wezen goed was
een vader die met hem zou zijn gaan wandelen
en spelen in het groene gras

ik zie hele grote wandelschoenen
en een hele grote mondharmonica
door en in de wereld trekken
met een vlag voorop die amber is
nog één maal klinkt het schot door het heelal
nu weet ik het mijn God is overal

Maja 4-5-5 (Partner van Jan)

INTERNATIONAAL

(Vervolg van pagina 18)

maar bijvoorbeeld over het gemis van een bioscoop op het dorp...Van het leven op het platteland werd een ideaal beeld gegeven: stadskinderen en dorpskinderen speelden in grote harmonie, de stadskinderen hielpen bij het boerenwerk en leverden op die manier een bijdrage aan de oorlogsinspanningen. De werkelijkheid, dat hoeft geen betoog, was heel anders.

Vanaf de jaren 80 wordt het thema oorlog in kinderprentboeken regelmatig aan de orde gesteld. De boeken tijdens de Eerste Wereldoorlog hemelden de moed en het patriottisme op, die uit de Tweede Wereldoorlog het gerechtvaardigde verzet tegen een boze vijand. Tegenwoordig wordt veel meer de nadruk gelegd op wat oorlog met volwassenen en kinderen doet: de schade, de emoties, het lijden. Een prentboek kan het onuitspreekbare verbeelden en heeft net genoeg afstand tot de werkelijkheid, dat kinderen zich met de hoofdpersoon kunnen identificeren zonder door angstgevoelens voor oorlog overspoeld te worden.

Ook drama is een goed middel om kinderen zich in te laten leven in wat er tijdens bijvoorbeeld de evacuatie met de Britse kinderen gebeurde. Ook in drama zit die noodzakelijke afstand tussen verbeelding en de traumatiserende werkelijkheid. Andy Kempe doet workshops drama met kinderen en gaf op de conferentie enkele voorbeelden. De deelnemers die zich moesten voorstellen dat zij weer op het Victoria Station stonden en moesten zeggen wat ze vlak voor hun vertrek toen voelden, hoorden, zagen, roken, deden geen drama, maar gingen naar hun eigen verleden terug. Heel aangrijpend. Andy speelde een jongetje in de trein met zijn koffertje op schoot, met alle tegenstrijdige gevoelens afwisselend op zijn gezicht en in zijn houding. De deelnemers mochten hem vragen stellen en ook hier was het verleden weer duidelijk present. Ik vond dit een van de beste momenten van de conferentie.

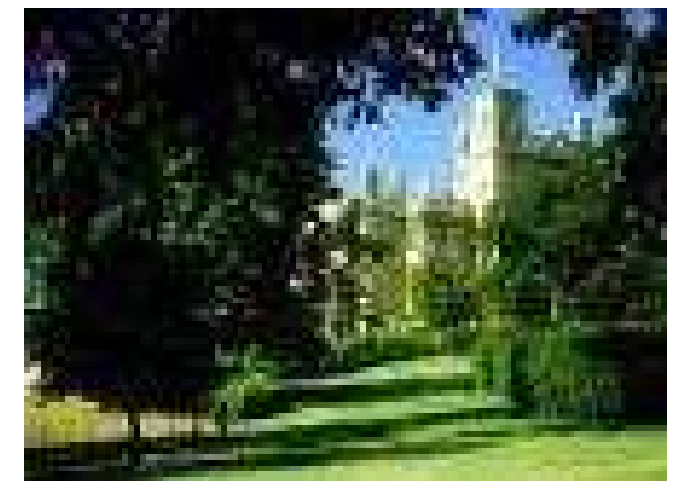
Natuurlijk werd er ook gesproken over de psychische gevolgen voor de kinderen ten gevolge van de scheiding van hun ouders, het kennis maken met een heel andere leefwereld, de ontworteling en de vervreemding. Duidelijk werd dat juist de kleinsten hierdoor getraumatiseerd zijn. In Finland is men met een groot onderzoek bezig, waarin men ook probeert te traceren waarom sommige kinderen er veel minder beschadigd van af gekomen zijn dan anderen en welke mechanismen hen geholpen hebben om de schade te beperken.

In Duitsland wordt het langzaam bespreekbaar hoe de kinderen onder de oorlog geleden hebben. Tot voor kort mocht er niet over gesproken worden dat het Duitse volk ook getraumatiseerd is: zij waren de oorlog toch begonnen? De volwassenen die tijdens de oorlog kinderen waren, in schuilkelders hebben gezeten of tussen ruïnes zijn opgegroeid worden nu op grote schaal met psychische en lichamelijke klachten geconfronteerd, doordat de trauma's niet verwerkt konden en mochten worden. Een hele generatie stort in.

Dr. Heintz leidt in Duitsland en Engeland seminars waarbij hij een door hem zelf ontwikkelde methode gebruikt om 'vergeten' gebeurtenissen uit het verleden in herinnering te brengen, iets wat in therapieën waarin vooral het woord de hoofdrol speelt, vaak niet lukt. Een rood koord, twee koalabeertjes en een zwart doosje veroorzaakten bij een van zijn seminars een explosieve reactie bij een van de deelnemers. Uiteindelijk werd daardoor de weg vrij gemaakt voor het herbeleven en daardoor verwerken van traumatische, 'vergeten' familieherinneringen.

Mensen die zich bezig houden met de trauma's van de oorlogskinderen van 1940-1945 en degenen die de oorlog als kind hebben meegemaakt, hebben een boodschap voor de wereld: wij willen voor alle kinderen een heden en een toekomst waarin zij niet meer met een koffertje in hun hand en een label om hun nek naar veiliger oorden geëvacueerd hoeven te worden...

Gonda Scheffel Baars

INTERNATIONAAL

'PRECIOUS COMMODITIES' ('Kostbare lading')

Conferentie in de Universiteit van Reading, Engeland, september 2004

Voordat we, mijn man Ton en ik, met de trein van Londen naar Reading vertrokken, kocht ik op het Paddington Station een beertje Paddington. Pas toen ik weer thuis was en Paddington met een koffertje in zijn hand en een label om zijn nek op de plank bij de andere beren zette, viel me de gelijkenis op met de kinderen die we op foto's in de conferentiezaal hadden gezien: kinderen op het punt om geëvacueerd te worden, met een koffertje in hun hand en een label met hun naam en adres om hun hals.

Op de label van Paddington staat: 'Please look after this bear. Thank you'.

Zou het niet de niet-uitgesproken, maar diepgevoelde wens van al die ouders die hun kinderen lieten vertrekken, geweest zijn: 'Zorg alsjeblieft goed voor mijn kind. Dankjewel....'?

Zestig jaar na de oorlog is het gemakkelijk om kritische kanttekeningen te plaatsen bij de grootscheepse evacuatie van Britse en Finse kinderen en een verwante versie in Duitsland. Allerlei vragen duiken op: Wie organiseerde(n) de evacuatie? Werd er door pedagogen en psychologen gewezen op de mogelijk psychische gevolgen? Waren er ouders die protesteerden? Hoe werden de kinderen voorbereid? Was er plaats voor de échte gevoelens van ouders en kinderen? In de discussies na de lezingen en ook tussen de deelnemers onderling kwamen deze vragen herhaaldelijk aan de orde.

Na de inval van de Sovjet-Unie in Finland in de Winteroorlog (1939-1940) was de bereidheid in Zweden groot om Finse kinderen op te vangen in de veiligheid van hun

neutrale land. De Finse regering stond er strict afwijzen tegenover, maar toen een bekend politicus zich voor evacuatie uitsprak, ging de regering overstag. Ook in februari 1941, toen de Voortzettingsoorlog begon, waren het opnieuw Zweden die het initiatief namen om Finse kinderen naar hun land te halen. Ook dit keer was de regering aanvankelijk tegen, maar de praktijk was sterker dan het 'nee' van de regering. In 1978 zei een lid van de toenmalige regering dat het uiteindelijk een goed plan was geweest, omdat men toch onmogelijk de Zweedse gastvrijheid had kunnen afwijzen...

In het Verenigd Koninkrijk ging de evacuatie ook van de regering uit, hoewel ook hier al kinderen door particulier initiatief geëvacueerd waren, zelfs naar de V.S. en Canada. De kinderen werden, sommigen met hun moeder, de meesten onder begeleiding van hun onderwijzers, van de steden naar het platteland gebracht. Bij de ouders werd de bereidheid om hun kinderen te laten gaan mede bewerkstelligd door (propaganda)films, waarin het gelukkige lot van de stadskinderen op het platteland breed uitgemeten werd. Je kind laten gaan werd opgevat als een patriotische daad, want zoals een soldaat zei: 'We kunnen beter vechten als we weten dat onze kinderen veilig zijn.' De evacuatie had echter ook een verborgen politiek doel, n.l. het oplossen van de sociale problemen in de slums.

De 'Kinderlandverschickung' in Duitsland was aanvankelijk bedoeld voor 'bleekneusjes' uit de stad die op het platteland frisse lucht konden inademen. De kinderen tussen 6 en 10 werden bij boerenfamilies opgenomen, de oudere kinderen gingen naar kampen, meestal door kaderleden van de Hitlerjugend geleid. Ook hier was een politieke agenda: kinderen losweken uit het eigen milieu en gereed maken voor indoctrinatie door de partij. Tijdens de laatste jaren van de oorlog werden veel kinderen naar veiliger plaatsen overgebracht. Een onbekend aantal kinderen die in het oosten van Duitsland waren, konden niet meer op tijd naar huis terugkeren voor het naderen van de Russische leger. Zij werden als dwangarbeiders naar de Sovjet-Unie gebracht en zijn sindsdien spoorloos.

In het kindertje van de BBC werd officieel nooit over de oorlog gesproken, want men wilde de kinderen geen angst aanjagen. De verwoesting van de Londense dierentuin kwam echter wel aan de orde en er zijn enkele fragmenten over de evacuatie bewaard gebleven. Daarin kwamen hoogst zelden kinderen zelf aan het woord. Als er al iets kritisch gezegd werd, ging het niet over heimwee of het gevoel door de ouders in de steek gelaten te zijn,

(Vervolg op pagina 19)

MIJN VERHAAL

Dodenherdenking 2005

4 mei 2005.

Dodenherdenking...

brengt mij
mijn vader, Jan,
zijn zoon, Jan, ik = mezelf,
mijn zussen en broer
ons moeder
zijn vrouw

de vader, een verzetsman, van mijn vriend Jan,
zijn zoon, Jan, naast mij
zijn zussen en broers
hun moeder
zijn vrouw

alle mannen en vrouwen,
die zijn omgekomen
hun zonen en dochters
hun zussen en broers
hun moeders en vaders
hun vrouwen en mannen.

Zij leven voort
en
sterven nooit.

Jan Boezer

Tijdens ons bezoek bij Maja en Jan, in de morgen van 4 mei 2005, vroeg Inge, mijn vrouw, die met mij naar de Dodenherdenking in Amsterdam zou gaan, aan Jan of hij in haar plaats met mij wilde gaan. Dat vond hij een groot geschenk. (Zijn

broer heeft het monument op de Dam mee onthuld).

Voor mij was het wel even wennen, want ik had me er erg op verheugd dat Inge mee zou gaan.

Op dat moment werd mij duidelijk dat Inge, niet alleen Jan, maar ook mij een groot geschenk had gegeven: "Goed en fout" zouden nu samen, met elkaar, naar Dodenherdenking gaan!! Dat was wel heel bijzonder, vond ik en nu nog.

Als voorbereiding hadden we, Jan en ik, een bos gele rozen, 3 margrietten, 1 rode roos, een stukje prikkeldraad, een kaartje met het logo van Stichting '40-'45 en een kaartje met het logo van Herkenning bij elkaar gezocht. Daar hebben we een boekje van gemaakt van : 3 margrietten, 1 rode roos en de logo's van '40-'45 en Herkenning, bijengehouden door prikkeldraad, omgeven door de gele rozen:

"goed en fout verenigd, verwarmd door de zon".

Voor mij een symbool van vergeving en verzoening, verbondenheid en vriendschap, verdriet en vreugde, verdraagzaamheid en vrede.

4 mei 2005 is voor mij de bevestiging van mijn innerlijk weten:
Goed en fout horen bij elkaar, kunnen niet zonder elkaar, net als vreugde en verdriet.

Het leven toont mij steeds twee gezichten.

Jan Boezer

Jan en Jan,

goed en fout geboren,
kwamen ieder uit hun toren,
laten zich zien en horen

wetend hoe het is om er niet bij te horen.

Jan Boezer

MIJN VERHAAL

“Als ik deze Europese statuten wil afwijzen, moet ik vergeten hoe de oorlog is gebeven.”

Bovenstaande zin vormde het kopje van de bijdrage die Jean-Jaques Suurmond schreef voor het dagblad Trouw d.d. 31.05.05.

En wanneer ik dat lees wijst 'de oorlog' natuurlijk naar de Tweede Wereldoorlog, mijn oorlog, en dus ben ik benieuwd waardoor die oorlog is gebeven. Tegelijkertijd zie ik mijn vermoeden bevestigd dat er een omslag heeft plaatsgehad. W.O.II, ook in dit artikel gaat het om die oorlog, blijft onderwerp van aandacht terwijl we 4/5 mei al ruim achter ons hebben. In voorgaande jaren verdween, met het einde van de herdenking/bevrijding, op de zevende mei voor dat onderwerp ook de belangstelling van de media. De zesde mei werd nog verslag gedaan van wat zich in de voorafgaande dagen aan plechtigheden, feestelijkheden en onregelmatigheden had afgespeeld.

De zevende mei was dan mijn moeders verjaardag. Tot zij in 1997 overleed. Vanaf dat moment kon ik beginnen aan het ruimen van het puin dat die oorlog in mij had achtergelaten. Het waren geen nachtmerries over hongertochten, bombardementen of stampende laarzen door nachtelijke straten die mij in mijn slaap wisten te vinden. Het was een wegraken van de gemeenschap, van het normale leven dat me terugjoeg naar ervaringen waarvan ik aanvankelijk niet eens wist dat ik ze had. Die ervaringen hadden alles met de oorlog te maken en ongewild had ik die dus nog steeds in mij.

Daarin ben ik niet de enige, en ik zie een wezenlijk verschil tussen de oorlog die talloze direct betrokkenen niet kunnen vergeten en mijzelf en mijn lotgenoten. Ik ben geboren in 1944 en was ruim een jaar oud toen de eerste bevrijding werd gevierd, net als voor de ouders van mijn lotgenoten was die bevrijding voor mijn moeder geen feest. Zij moet het als een ware ramp ervaren hebben, de man waar zij eind 1942 stapelverliefd op werd, waarmee zij niet mócht trouwen, was een Wehrmachtsoldaat. Fout, helemaal fout. En mij, hun dochter, is dat aangerekend. Maar ik was daar op geen enkele manier verantwoordelijk voor. Zoals geen van de kinderen en kleinkinderen verantwoordelijkheid dragen voor de daden van hun ouders tijdens die oorlog. Hoe fout men die ouders ook vond, die kinderen was niets kwalijk te nemen.

Dat is wel gebeurd en zo kent de Nederlandse samenleving een groep van minstens 300.000 mensen voor wie de oorlog na al die jaren nog niet voorbij is. Een groep die zich voorzichtig doet horen en zelden doet zien. Wij hebben geen gezicht en nauwelijks stem. Hoe dat komt?

Het onderwerp is zo complex en veelomvattend dat ik als bijdrage voor het Bulletin iedere aflevering dieper in zou kunnen gaan op aspecten van het zojuist door mij geschreven stuk. Of ik dat zal doen weet ik nog niet. Met dit artikeltje zette ik dan eindelijk de stap die ik in gedachten de afgelopen maanden bijna dagelijks zette; na lezing van de krant, Trouw, achter mijn computer gaan zitten en opschrijven wat ik tijdens het lezen dacht.

Ook doe ik het omdat ik me gerealiseerd heb dat het onderwerp van mijn doctoraalscriptie van de Universiteit voor Humanistiek, Geef eens antwoord!, rechtstreeks voortkomt uit die oorlog en de gevolgen. Ik schreef over het begrip 'Verantwoordelijkheid' vanuit humanistisch perspectief gedefinieerd en daaraan gekoppeld een onderzoek naar die verantwoordelijkheid in jeugdboeken voor kinderen van 10 jaar en ouder. Ik was 25 jaar werkzaam in het Voortgezet Speciaal Onderwijs. Uit die scriptie zal ik in het Bulletin nog enkele boekbesprekingen publiceren, nadat in de vorige editie Vallen van Anne Provoost al werd geplaatst. (Per abuis was mijn naam niet vermeld als auteur.) De scriptie had mij al gewezen op een verandering in de jeugdliteratuur; ik las jeugdboeken over WO.II die een genuanceerd beeld schiepen. Niet uitsluitend goede Nederlanders versus slechte Duitsers. Voor die nuance leek me dit jaar, rond de 60jarige Herdenking, ook in de media veel meer ruimte. T.V. Gelderland besteedde acht dagen lang in het programma DE GESCHIEDENISBUS aandacht aan de bevrijding. In de laatste aflevering vertelde ik over mijn naamsverandering en gingen zij met mij naar Bremen, de stad van mijn vader. Ik trok op met jonge mensen; dertigers. Zij maakten een integer document waarop ik mooie reacties kreeg. Het verschil tussen de publicaties in de diverse media van afgelopen jaren en die van 2005 schuilt hem in de ruimte die ontstaan is voor het verdriet dat zichtbaar mag worden nadat het 60 jaar onder de woede verborgen lag.

Daar ligt een oceaan aan tranen die we gekanaliseerd naar buiten moeten brengen voor ze ons en de omgeving met ons, volledig overspoelt.

Monika Benndorf

Kongress Internationaler Kriegskinder in Frankfurt.

Van 14 t/m 16 april j.l. had in Frankfurt am Main een congres plaats onder de titel "Die Generation der Kriegskinder und ihre Botschaft für Europa sechzig Jahre nach Kriegsende".

Dit congres was geheel gewijd aan de oorlogservaringen van hen, die kind waren in de oorlog en welke gevolgen dat voor hen heeft gehad.

Er waren 20 workshops waar de congresgangers aan deel konden nemen. Er waren ongeveer 500 deelnemers, jonge, oudere en oude. De workshops waren veelal wetenschappelijk van aard en er werd (veelal) door 3 of 4 wetenschappers een voordracht gehouden met aansluitend een discussie.

De eerste workshop, die ik gevolgd heb was een Psycho-Analytische benadering over: Kinder und Luftkrieg – Bunkerkind, Trümmerkind und evakuierte Kinder.

Wat mij raakte was:

"Een kind kan, psychisch, heel veel doorstaan en verwerken, mits het ouders heeft, die veiligheid, geborgenheid, vertrouwen, liefde, etc. bieden. Een kind met zulke ouders kan de gevolgen van een oorlog vaak goed verwerken, terwijl een kind dat niet door zulke ouders wordt groot gebracht door veel minder ernstige omstandigheden getraumatiseerd kan raken."

Daarna de workshop getiteld Auf der Suche nach der "geraubten Biografie". Twee schrijfsters vertelden over hun achtergrond en lazen voor uit eigen werk.

Elsa Drolshagen sprak over kind zijn van een Amerikaanse militair en een Duitse vrouw, in Nederland Kind van Duitse Militair en Nederlandse moeder. In Duitsland worden deze kinderen vaak "Verräter Kinder" genoemd. Maw. zij worden niet geaccepteerd.

Gisela Heidenreich, zelf een Lebensborn kind, sprak over Lebensborn Kinder. Het Arische ras. Er zijn naar schatting 6.000 Lebensborn Kinder, die bijna geen van allen (90 à 95 %) weten wie hun ouders zijn. Dit komt omdat aan het einde van de oorlog bijna alle administratieve gegevens van en over deze kinderen zijn verbrand. Velen van hen hebben dan ook moeite om een eigen identiteit te ontwikkelen.

De laatste workshop ging over Das "europäische Desaster": Europäische Kriegskinder organisieren sich. Tijdens deze workshop heb ik Gonda's lezing* gehouden. Daarna heeft Dr. Martin Parsons, in het Engels (dat door een Duitse werd vertaald), zijn voordracht gehouden: De "Kleine Volksverhuizing". Dit gaat over ongeveer 1,5 miljoen kinderen, die net voor, tijdens en na de oorlog, veelal uit voorzorg, door de overheden van verschillende landen (1939 Finland, mogelijke oorlog met Rusland en dus niet met Duitsland, 1939 Engeland als voorbereiding op mogelijke Duitse luchtaanvallen, Zweden, Noorwegen, Nederland en Duitsland)!! zijn verhuisd of weggevoerd !! Velen van hen waren zeer jonge (nog geen jaar oud) kinderen.

*Daar Gonda, Contactpersoon Internationale Contacten, wegens omstandigheden, geen gevolg kon geven aan de uitnodiging voor dit congres, heeft het bestuur van Herkenning gemeend een bestuurslid als plaatsvervanger te laten gaan om Gonda's voordracht te houden.

Al met al een zeer verrijkende reis.

Jan Boezer

Informatief

VWS heeft een site geopend in het kader van het project 'Jeugdvoorlichting over WOII in relatie tot het heden': www.verledentijdvandaag.nl

Het NIOD stelt tentoonstelling 'Oorlogskind' samen ter gelegenheid van 60 jaar bevrijding. De tentoonstelling die tot en met mei 2006 bij toerbeurt te zien zal zijn in de twaalf provincies staan twaalf kinderen met verschillende achtergronden centraal.

Informatie: www.oorlogskind.info en www.niod.nl Tel: 020-5233800

Boeken:

1. Bas Kromhout. Fout geboren. Het verhaal van kinderen van foute ouders. Het boek dat Bas Kromhout maakte als vervolg op het onderzoek door het Historisch Nieuwsblad in 2002. Uitgeverij Contact, 2003. € 17.90 Overal verkrijgbaar.

Marnix Croes en Peter Tammes. 'Gif laten wij niet voortbestaan'
Onderzoek naar overlevingskansen van joden in Nederlandse gemeenten.

"Anders dan vaak gedacht, maakte het niet zoveel uit wie er burgemeester was, maar wel hoeveel leden in een bepaalde plaats aangesloten waren bij de Vrijwillige Hulppolitie. De meest opvallende conclusies zijn wel dat de omvang van het verzet en het aandeel van gereformeerden in de gemeenten een sterk negatieve samenhang vertoonde met de overlevingskansen van joden, en dat die juist het grootst waren in gemeenten met een overwegend katholieke bevolking."
Uitgeverij Aksant, 2004. € 35,-

3. Rachel Seiffert. De donkere kamer.
'De donkere kamer' werd dit jaar genomineerd voor de Booker Prize. In een drietal samenhangende verhalen probeert Seiffert te achterhalen wat het betekent om Duitser te zijn en te leven met het trauma van de Tweede Wereldoorlog. Wanneer kan er een eind komen aan het doorgeven van de last van een oorlogsverleden aan volgende generaties?
Uitgeverij De Arbeiderspers, 2001. € 17.90

4. Uitgave van het Nationaal Archief De Oorlogsgids Jan H. Kompagnie (eindredactie)
Het antwoord op de 25 meest gestelde vragen over oorlogsarchieven.
Te bestellen bij het Nationaal Archief: www.nationaalarchief.nl of bel: 070-3315444.

Holocaust monument in Berlijn

Zestig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog en zeventien jaar na de eerste plannen is in Berlijn het holocaust-monument onthuld.

Bij de plechtigheid waren duizend gasten uit de hele wereld aanwezig, onder wie joden die de vervolging door het nazi-regime overleefden.

Het monument strekt zich uit over een oppervlakte van 20.000 vierkante meter. Op het glooiend terrein in het hartje van de stad staan 2711 grijze, rechthoekige pilaren tot 4,7 meter hoog. De pilaren moeten volgens de Amerikaanse architect Peter Eisenman een gevoel van desoriëntatie en eenzaamheid teweeg brengen.

Het monument staat vlakbij de Brandenburger Tor. Een deel van de pilaren bevindt zich boven de voormalige bunker van de nazi-minister van Propaganda, Goebbels, en vlakbij de bunker waar Hitler zich eind april 1945 van het leven beroofde.

Het heeft jaren geduurd voor het monument er stond. Sommige critici waren tegen de locatie midden in het centrum van de stad en extreem-rechtse Duitsers vonden dat het eindelijk eens afgelopen moest zijn met de Duitse 'schuld-cultuur'. Een aantal overlevenden van de holocaust waren ook niet blij met het ontwerp, omdat het volgens hen te anoniem en abstract is.

MIJN VERHAAL

Een initiatief in de bibliotheek van Emmen:
kleine expositie over de NSB na de oorlog.

Door Willy Munneke van Polen (1948)

In 1994 heb ik een gesprek gehad met Dirk Mulder, directeur van het Herinneringscentrum Westerbork. Ik vroeg hem of de periode na 1945 ook onder de aandacht zou komen. Hij bevestigde dat, de tijd was er alleen nog niet rijp voor. Het boekje Kampstoestanden van Ds. Van der Vaart Smit lag in een kast van het Herinneringscentrum.

Vorig jaar hoorde ik dat het archief van de vroegere kampcommandant Bijvoets was aangeboden aan het herinneringscentrum. Vorig jaar heb ik met twee lotgenoten een gesprek gehad met dhr. G. Abuis en Dirk Mulder. Er is sinds enkele jaren een kleine basisexpositie en daar waren we niet zo gelukkig mee. We schrokken erg van een mannenfiguur met het bordje 'landverrader'. Ik had het graag anders gezien, misschien komt dat nog. In januari heb ik dhr. Abuis weer gebeld. Er wordt nu gewerkt aan het archief van commandant Bijvoets. Een datum voor de vernieuwde expositie kon hij niet zeggen. Hij vroeg me of ik meer mensen ken die hun verhaal mondeling of schriftelijk willen afstaan aan het herinneringscentrum. Het gaat om de 1^e en 2^e generatie. Er moet wel een verbinding met Westerbork zijn.

Begin dit jaar las ik in het Dagblad van het Noorden dat de Gemeente Emmen subsidie beschikbaar stelde voor activiteiten i.v.m. het 60-jarig jubileum van de bevrijding. Opeens was er de gedachte om geld voor een advertentie aan te vragen. In die advertentie wilde ik 'onze' mensen benaderen om hun verhaal mondeling of schriftelijk af te staan aan het Herinneringscentrum Westerbork. Ook om persoonlijke documenten, foto's e.d. af te staan of in bruikleen te geven.

Ook zond ik, tegelijk met de bovengenoemde aanvraag, een brief naar het College van B & W, met het verzoek aandacht te besteden aan de naoorlogse periode. In 1939 stemde 1 op de 10 Emmenaren op de NSB. Het was spannend en ik ging er dan ook van uit dat er een negatief antwoord zou komen. Gelukkig werd er op beide verzoeken positief gereageerd.

Een medewerker van het Gemeentearchief belde me n.a.v. mijn brief aan het College van B & W. We hadden een bespreking op 14 april j.l. in de bibliotheek van Emmen. Aanwezig waren: de archivaris, de directrice, een lotgenoot (ze was toevallig die dag bij me) en ik. Mijn bedoeling was om mensen te ontmoeten die meer over de NSB kwesitie wilden weten, en er zelf over wilden praten. Maar ook niet-lotgenoten zouden van harte welkom zijn. Er werd besloten om de zgn. Drenthehoek in de bibliotheek hiervoor te gebruiken. Er werden posters gemaakt, de krant werd ingelicht en Radio Drenthe. In een gratis huis-aan-huisblad stond een artikel op de voorpagina. "Naoorlogse perikelen op 26 mei van 16.00 tot 20.00 uur. Ik kreeg alle medewerking. Dat was geweldig.

Op 26 mei werd ik 's ochtends gebeld door een verslaggever voor een interview. Dat werd me net even teveel, maar hij zou terugbellen voor een afspraak. De krant wilde er graag aandacht aan besteden. Ik hoop dat ik iets in beweging zal zetten. Misschien zullen de mensen niets meer weggooien maar afstaan aan het Herinneringscentrum. Men moet weten dat er wel belangstelling is voor onze kwesitie.

De ontmoeting op 26 mei

Met een grote tas (toevallig rood, wit en blauw) vol met allerlei informatie over 'ons' fietste ik naar Emmen. Het viel me op dat ik vrij rustig was (ik ben heus wel nerveus geweest en heb ook nog getwijfeld). Eigenlijk had ik er wel zin in. Toen we bij de bieb aankwamen zat er een meneer op mij te wachten. Een bieb-medewerker vertelde, dat de oudere man al uren bij het raam had gezeten. Hij zou mij

(Vervolg op pagina 14)

MIJN VERHAAL

(Vervolg van pagina 13)

als eerste die dag zijn verhaal vertellen, ik was ook de eerste die hij het vertelde. Hij had er altijd over gezwegen. Zo kreeg ik meer verhalen te horen, de bijeenkomst verliep prima. We hadden twee vertrekken gekregen. In de ene ruimte stonden kasten met boeken, wat tafels en stoelen. Er was een aparte kast met literatuur over de NSB.

Mensen kwamen af en toe binnen om de sfeer te proeven (denk ik, of waren het toch lotgenoten?). men kon zo van de grote ruimte naar de Drenthe-hoek, de NSB-hoek, lopen. In de andere ruimte stond een grote tafel met veel stoelen. Aan de wand had ik mijn spulletjes uitgestald, o.a. de brochure van de werkgroep, het Witboek en de Kampmisstanden van Van de Vaart-Smit, artikelen uit de krant, ook een onderzoek naar de factoren die de NSB zo groot hadden gemaakt in Emmen/Drenthe. Ik gaf mijn telefoonnummer mee als de mensen weggingen. De echtgenote van een bieb-medewerker is maatschappelijk werkster, ze had me gevraagd of ze er ook bij. Zo hoorde zij ook de verhalen en na afloop vroeg ze me of ik misschien eens bij ouderen op bezoek zou willen gaan als er behoefte aan een gesprek zou zijn.

Er was een moment wat niet zo prettig begon maar goed afliep gelukkig. Een oudere meneer begon nogal agressief tegen mij te praten: "waar is dit voor nodig, wat wil je?", enz. Ik luisterde rustig naar zijn verhaal. Het kwam erop neer dat een NSB-er zijn joodse vriendjes zou hebben verraden. Hij raakte zijn vriendjes kwijt en had er nog steeds nachtmerries van. Zijn vrouw belde hem op, dat hij direct thuis moest komen. Waarschijnlijk wilde hij 'oorlogje voeren' met mij. Het liep anders. Ik vertelde hem dat dat een rot NSB-er geweest was, een gemeen mens, een verrader dus. Hij merkte aan mij dat ik er boos over werd en hij werd steeds rustiger. Daarna nam ik hem mee naar de andere ruimte, waar meer mensen aanwezig waren, waaronder enkele bekende lotgenoten. We hebben samen een goed gesprek gehad. Na afloop vond de (boze) meneer dat we allen verliezers waren van de oorlog. We deelden woede en verdriet over de oorlog en voelden ons verbonden.

Ik denk dat de bieb een uitstekende plaats is voor een ontmoeting zoals deze. Mensen liepen binnen, gingen erbij zitten of gingen onopvallend, boeken zoekend weer weg. De laatste meneer was op 18-jarige leeftijd getuige van het doodknuppelen van drie gevangenen. Hij had gegevens/zijn verhaal op papier bij zich en vond dat ik het moest hebben. Zo is Kamp Westerbork toch weer erger dan bij Van der Vaart Smit. Ik denk dat we allen een wetenschappelijk onderzoek zouden toejuichen. Onlangs Drenthe's provinciaal historicus dhr. M. Gerding ook deze wens uit. Op 5 mei jl. sprak een mevrouw van het NIOD ook over de noodzaak van een historisch onderzoek. En op 3 mei stond met grote letters op het voorblad van het Dagblad van het Noorden: "Oud beeld van 'fout Drenthe' bijgesteld. Historicus wil nader onderzoek, liever vandaag dan morgen!". Op 7 mei stond er een artikel in de krant "Furie van verschrikkingen in bewaringskamp Westerbork". Het voelt goed dat het Dagblad van het Noorden de naoorlogse NSB-kwestie serieus neemt.

Informatief

Gerard Groeneveld 'Kriegsberichter'

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de verslaggeving door de nazi's strak geregisseerd. Propagandaminister Joseph Goebbels riep Propaganda-Kompanien in het leven, speciale legereenheden die gewapend met pen, camera, microfoon of schetsblok de strijd op de voet volgden. De berichtgeving van deze soldaat-journalisten was erop gericht de opinie van het thuisfront af te stemmen op die van het regime.

Nadat Hitler in 1941 de Sovjet-Unie was binnengevallen, riep hij ook Nederlanders op de strijd aan te binden met het bolsjewisme: niet alleen de Duitse, maar de gehele Europese beschaving zou immers op het spel staan. Enthousiast gaven duizenden Nederlandse ss-ers gehoor aan Hitlers oproep. Treinen vol vrijwilligers denderden richting oostfront. Hun krijgshandelingen werden in woord, beeld en geluid vastgelegd door landgenoten, Nederlandse Kriegsberichter. De eerste jaren gebeurde dat vanuit de loopgraven rond Leningrad of vanuit de heuvels van de Oekraïne, na de landing van de geallieerden in Normandië eveneens vanuit het westen, tot het net zich sloot rond Duitsland én rond Nederland. Op basis van archiefmateriaal en persoonlijke getuigenissen vertelt Gerard Groeneveld het verhaal van deze Nederlandse ss-oorlogsverslaggevers. Niet eerder werd zo uitvoerig aandacht besteed aan deze bijzondere vorm van journalistiek, die parallellen vertoont met de wijze waarop de Amerikanen hun oorlogen in Irak aan het publiek verkochten. De ontstaansgeschiedenis van de Propaganda-Kompanien komt aan de orde en Groeneveld beschrijft tot in detail de opkomst en ondergang van de Nederlandse afdeling. Wie waren deze journalisten, wat dreef hen en hoe gingen ze precies te werk? Kriegsberichter is een meeslepend relaas over de alsmaar diepere kloof tussen beeld en werkelijkheid – over regisseren en geregisseerd worden.

Van Gerard Groeneveld verscheen in 2001 bij Vantilt de veelgeprezen studie Zwaard van de geest. Het bruine boek in Nederland 1921-1945, waarover Sjoerd van Faassen in NRC Handelsblad schreef: 'De duidelijk op een grondige kennis van zaken stoelende informatie maakt dit boek tot een waardevol naslagwerk, dat bovendien ontsloten wordt door uitgebreide personen- en zaakregisters.'

Carella van der Leeuw

Onderzoek naar de geschiedenis van 'kinderen van foute ouders' door het NIOD. Hoe staat het ermee?

Conclusie van de werkconferentie "Kinderen van foute ouders" gehouden op 23 april 2004 bij het NIOD was dat nader onderzoek naar de langdurige maatschappelijke nasleep voor deze groep wenselijk was. Onderzoek werd zowel maatschappelijk als wetenschappelijk van groot belang genoemd. Het kan immers veel aan het licht brengen over de manier waarop de naoorlogse samenleving met de problemen van nationaal-socialisme, schuld en boete is omgegaan. Voor de 'kinderen van foute ouders' is het belangrijkste dat ze door middel van onderzoek inzicht kunnen krijgen in de politieke, juridische en psychologische factoren, die in de naoorlogse decennia van grote invloed waren op hun levensgeschiedenissen.

Het NIOD wil dus graag onderzoeken. Het Instituut is nu bezig om geld te vinden, want het zal extern gefinancierd moeten worden. De bron die het meest in aanmerking komt is het Ministerie van VWS. 'We' zijn daar echter in concurrentie met nog meer te onderzoeken onderwerpen, waaronder bijv.: 'De Tweede Wereldoorlog vanuit het perspectief van de nieuwe Nederlanders'.

Als de maatschappelijke onzekerheid en daarmee de politieke actualiteit over de onderzoeksgroep bepalend is zullen we het bij het ministerie waarschijnlijk verliezen. We zijn benieuwd wat de doorslag geeft bij VWS.

PM